

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskiljdes kl. 10 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Onsdagen den 10 April 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades protokollet för den 4 dennes f. m.

Friherre Raab, Carl: Jag får vördsamt anhålla om tre veckors tjänstledighet från den 15 dennes för vårdande af mina enskilda angelägenheter.

Denna anhållan bifölls.

Företogs val af tjugofyra valmän för utseende af Riksdagens fullmäktige uti Riksbanken och Riksgälds-kontoret jemte deras suppleanter äfvensom styrelseledamöter och suppleanter vid lånekontoren i Göteborg, Malmö och Wisby; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Grefve Beck-Friis	med 62 röster,
Herr Brummer	” ” ”
” de Maré	” ” ”
Friherre von Essen	” ” ”
Herr Falk	” ” ”
” Geijer, J. O.	” ” ”
” Gyllenram	” ” ”
” Hallenborg	” ” ”
” Hederstjerna	” ” ”

Herr von Hofsten	med 62 röster,
„ Häggström	„ „ „
Friherre von Otter	„ „ „
Herr Petre	„ „ „
„ Reutersvärd	„ „ „
Friherre von Schwerin	„ „ „
Herr Tornérhjelm	„ „ „
Grefve Wachtmeister, A. F.	„ „ „
Herr Wijkander	„ „ „
„ Bennich	„ 61 „
Friherre Funck	„ „ „
Herr af Klint	„ „ „
„ Peijron, A.	„ „ „
Grefve Piper	„ „ „
„ Wachtmeister, H.	„ „ „

Företogs val af sex suppleanter till Kammarens valmän för utseende af Riksdagens fullmäktige uti Riksbanken och Riksgäldskontoret, jemte deras suppleanter, äfvensom styrelseledamöter och suppleanter vid länekontoren i Göteborg, Malmö och Wisby; och befunnos, efter valförrättningens slut, dertill hafva blifvit utsedde:

Herr Santesson	med 46 röster,
„ Berg	„ „ „
„ von Sydow	„ „ „
„ Sahlin	„ „ „
Grefve Sparre, N. G. A.	„ „ „
Friherre Adelsvärd	„ 45 „

sedan ordningen mellan dem som erhållit lika antal röster blifvit genom lottning bestämd.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 9, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens första hufvudtitel;

N:o 10, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens andra hufvudtitel;

N:o 11, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens tredje hufvudtitel;

N:o 12, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens fjerde hufvudtitel;

N:o 13, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens femte hufvudtitel.

Anmälades och bordlades från nedannämnda Utskott och Andra Kammaren inkomna utlåtanden, betänkanden och protokollsutdrag, nemligen från

Stats-Utskottet:

N:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående väckt fråga om öfverlemnande till statsverket af åtskilliga utaf f. d. Majoren m. m. August Hahr utarbetade karteverk jemte dertill hörande graverade plåtar m. m.;

N:o 48, i anledning af väckta motioner angående dels indelningsverkets ombildande och antagande i sammanhang dermed af en värneplygtslag, dels lindringar i rustningsbesväret inom provinsen Småland;

N:o 49, i anledning af väckt motion angående frälsrusttjenstens utgörande in natura m. m.;

N:o 50, i anledning af väckta motioner om förlängning af nu gällande vakanskontrakt med rusthållarne vid Smålands grenadierbataljon samt vid Westgöta regemente;

N:o 51, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om anslag till reseunderstöd för besökande af internationela expositionen i Wien år 1873 m. m.;

N:o 52, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om anslag för befrämjande af tillgodogörandet af de inom riket förekommande fosforförande lager;

N:o 53, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse i fråga om pension för Telegrafintendenten, Majoren A. L. Fahnehjelm;

Bevillnings-Utskottet:

N:o 10, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående dels stadgande af förändrade vilkor för tidningars och tidskrifters postbefordran samt dels åtskilliga andra postväsendet rörande frågor;

Banko-Utskottet:

N:o 10, i anledning af Herr Friherre John Ericsons motion, om återställande till Grosshandlaren A. F. Ericsons sterbhusdelegare

af en i Riksbanken såsom säkerhet deponerad intecknad skuldförbindelse;

Andra Kammararen:

N:o 182, med delgifvande af Kammararens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 26, i anledning af väckt motion derom, att kronolägenhetslösen eller omföring till skatte skall genom kungörelse i kyrkorna offentliggöras;

Första Kammararens Tillfälliga Utskott:

N:o 4, angående väckt fråga om skyldighet för innehafvare af sådan statens egendom å landet, för hvilken bevilning efter andra artikeln ej erlägges, att utgifva fyllnadsbidrag till folkskolelärares aflöning i förhållande till egendomens taxeringsvärde;

N:o 5, i anledning af väckt fråga om krigsundervisning i skolorna samt obligatorisk vapenöfning för ynglingar från 15 års ålder till dess de inträdt i beväringensåldern.

Föredrogos men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 6 dennes bordlagda utlåtanden och memorial:

N:o 44, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag med flere dylika föremål;

N:o 45, med förslag till allmänna vilkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under denna riksdag beviljas för väganläggningar och vägförbättringar, bro- och hamnbyggnader samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag;

N:o 46, i anledning af väckt motion i fråga om kronohemmans samt åtskilliga kronolägenheters upplåtande under skattemannarätt utan särskild köpeskillings erläggande.

Föredrogos Första Kammararens Tillfälliga Utskotts den 6 dennes bordlagda utlåtande N:o 6, i anledning af remiss utaf Andra Kammararens protokollsutdrag N:o 111, med delgifvande af Andra Kammararens beslut rörande ordnandet af den medicinska undervisningen i riket.

Flere ledamöter begärde detta utlåtande ånyo på bordet; hvarjämte anmälde sig och yttrade:

Grefve Ehrensvärd: Då tryckningen af Första Kammararens Tillfälliga Utskotts N:o 2 utlåtande kommit att något fördröjas och

Kammarens ledamöter således ej varit i tillfälle att taga kännedom af detsamma, vågar jag hemställa, huruvida det icke skulle vara skäl att flytta detsamma något tillbaka på föredragningslistan och till och med nu redan bestämma att företaga det till slutligt afgörande Onsdagen den 17 dennes i stället för nästa Lördag.

Till detta förslag lemnade Kammaren, uppå gjord proposition, sitt bifall.

Jemlikt Kammarens den 22 sistlidne Mars fattade beslut, företogs nu till behandling Konstitutions-Utskottets den 27 och 30 i nämnda månad bordlagda memorial N:o 6, med förslag till ny Tryckfrihetsförfordning.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, beslutat, att memorialet skulle punkt- och paragrafvis företagas till behandling, föredrogs

1:sta punkten, innehållande förslag till ny Tryckfrihetsförfordning.

§§ 1, 2 och 3.

Antogos att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

§ 4.

Herr von Koch: Jag vill till en början tillkännagifva min ställning till frågan om en ny tryckfrihetslag. Den är sådan, att ehuru jag i åtskilliga delar icke kan instämma i Utskottets förslag, utan hufvudsakligen vidhåller de anmärkningar jag afgaf vid sistlidna riksdag i de fall de icke föranledt rättelse, hvilket jag likväl erkänner på många ställen skett och hvarför jag betygar min tacksamhet, så anser jag likväl det hela vara ett så stort framsteg i jmförelse med hvad vi nu hafva, att i händelse det vore fråga om att votera lagen i klump, jag gerna skulle gifva mitt ja. Äfvenså vill jag göra hvarje eftergift, som icke går längre än Utskottets nu framställda förslag, blott lagen blifver hvilande till nästa riksdag. Men som jag icke vet, om den kommer att antagas, och en del fel finnas kvar, anser jag det vara min skyldighet att låta till protokollet anteckna de anmärkningar jag har emot det nu framställda förslaget, utan att jag likväl skall yrka återremiss, så vida icke detta sker äfven af någon annan ledamot af Kammaren.

Med afseende å den nu föredragna paragrafen kan det minst komma i fråga att yrka återremiss, ehuru jag vill anmärka, att der förekommer en något ovanlig lagstil, då det heter, att tjänsteman, som obehörigen hindrar eller fördröjer utlemnande eller afskrifning af hand-

lingar, skall därför såsom för tjänstefel *tilltalas och* straffas. Man brukar icke omtala, att en person skall *tilltalas* och straffas, utan man säger blott att han skall straffas, hvilket jag vill anmärka för den händelse att en omredaktion kan komma ifråga. Som jag redan yttrat, har jag likväl icke något yrkande att framställa.

Öfverläggningen förklarades slutad och paragrafen antogs att hvila.

§ 5.

Antogs att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

§ 6.

Friherre De Geer: Mot denna paragraf har jag visserligen ingen anmärkning att göra, men anser mig likväl böra hemställa, huruvida det icke kunde vara anledning att vid densamma göra ett tillägg. I sitt betänkande angående tryckfrihetslagen vid förra riksdagen yttrade Konstitutions-Utskottet, att om någon lagstiftning efter 87 § Regeringsformen icke nog hastigt skulle kunna komma till stånd, så vore det skäl att bibehålla nuvarande tryckfrihetsförordnings föreskrifter angående den privata eganderätten till skrifter till dess en sådan lag hunnit få statsmakternas sanktion. Då en lagstiftning i detta ämne är synnerligen svår att åstadkomma, emedan den erbjuder många frågor, i hvilka meningarne såväl här som i andra länder visat sig vara skiljaktiga, förefaller det mig icke otroligt att en ny lagstiftning i ämnet icke kan åstadkommas så hastigt som vid nästa riksdag. Skulle denna min förmodan besannas, men denna grundlag detta oaktadt blefve antagen, så skulle deraf blifva en följd att vi alls icke hade några föreskrifter om eganderätten till tryckta skrifter. Af detta skäl, anser jag det vara försigtigast att i denna § föreskrifva, det nu gällande tryckfrihetsförordnings bestämmelser i detta ämne skola gälla till efterlefnad till dess en ny lag blifvit stiftad. Skulle denna anmärkning anses befogad, så borde den förända till återremiss. Jag vill emellertid för närvarande icke göra något yrkande, utan skall låta anmärkningen falla, om den icke vinnet något understöd.

Herr Rydin: Konstitutions-Utskottet har icke förbisett det af den föregående talaren anmärkta förhållande, men har tänkt sig att den olägenhet som han framställt skulle kunna undvikas derigenom att Konstitutions-Utskottet, i händelse tryckfrihetslagen nu förklarar hvilande, vid nästa riksdag, samtidigt med anmälandet häraf, framlägger till antagande det förslag, att såsom civillag tills vidare skola gälla de paragrafer i nu varande tryckfrihetsförordning, som innehålla bestämmelser om eganderätten till tryckta skrifter.

Öfverläggningen förklarades slutad och paragrafen antogs att hvila.

§§ 7—11.

Antogos att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

§ 12.

Grefve Mörner, Carl Göran: Uti den framlagda lagen finnes icke något stadgande om medgifvande att utsätta ett fingeradt namn. Derom förekommer likväl i gamla tryckfrihetsförordningen ett uttryckligt påbud. Skulle förevarande paragraf med dess mindre tydliga redaktion kunna föranleda, att en sådan åtgärd belades med straff, så tror jag icke att det vore så alldeles riktigt. Herrar ledamöter i Konstitutions-Utskottet torde bäst kunna upplysa huru deras mening varit!

Herr von Gegerfelt: Enligt hvad af betänkanDET synes, har äfven jag reserverat mig emot den af Utskottet föreslagna förändring i förra Riksdagens beslut, samt påyrkat den redaktion, som då föreslogs och mot hvilken några anmärkningar icke då framkommo. Äfven om medgifvas måste, att det kan vara ett obilligt onus för boktryckaren att icke allenast gratis tillhandahålla exemplaren å tryckningsorten, utan äfven besörja transporten till biblioteken, och någon jemkning häruti borde ske, synes det mig att förändringen måste inskränkas derhän, att boktryckaren bör tillhandahålla biblioteken dessa exemplar, då det nemligen synes vara alldeles olämpligt att genom grundlagsbud göra justitiekanslern och hans ombud till kommissionärer för biblioteken, och pålägga dem skyldigheten att för bibliotekens räkning emottaga exemplaren. Ehuru jag således påyrkar bibehållande af den förra redaktionen, så anser jag dock, att om en sammanjemkning i detta hänseende bör ske, den bör utgå från den grundsatsen, att boktryckaren skall tillhandahålla biblioteken dessa exemplar. Fastän intet hinder synes mig förefinnas derför att nu genast fatta ett definitivt beslut, så har jag för min del dock icke något mot en återremiss.

Herr Faxe: Till hvad Herr von Gegerfelt yttrat vill jag blott tillägga, att om man läser början af paragrafen, så torde af deri förekommande orden i "*sviklig afsigt*" meningen vara alldeles tydlig.

Grefve Mörner: Det är just de af den föregående talaren åberopade orden, som hos mig väckt tvekan om rätta meningen med detta stadgande, och jag tror att det torde vara nödvändigt att Konstitutions-Utskottets ledamöter upplysa hvad Utskottet menar med det här förekommande uttrycket "*i sviklig afsigt*".

Herr von Koch: Så vidt jag kan förstå, har en betydlig förbättring i förra årets förslag i denna paragraf blifvit gjord. De sista raderna i 12 § lydte då: "diktadt namn, hvarmed ingen verklig person utmärkes, vare ej förbjudet att å skriften utsätta". Jag tog mig då friheten att göra några anmärkningar i den syftning, att hvarje känd signatur icke borde få begagnas i bedräglig afsigt. Såsom paragrafen nu är redigerad, skulle jag åtminstone tillämpa paragrafen på

det sättet, att jag för begagnande i sviklig afsigt af känd signatur skulle tillämpa allmänna lagens straffbestämmelser för *bedrägeri*. Det är åtminstone min föreställning och jag har hemtat någon anledning dertill af Konstitutions-Utskottets motiv. Jag undrar om man icke härigenom skulle kunna förekomma det missbruk af falsk signatur, hvilket sedan sista riksdagen här i landet väckt så mycket uppseende. Kanske kunna Konstitutions-Utskottets ledamöter upplysa om icke så är förhållandet

Herr von Ehrenheim: Utskottets afsigt med denna bestämmelse har varit att skydda personer dels deremot, att andra personer till sin fördel skulle så att säga taga i besittning deras författarenamn, dels deremot att de, såsom uppgifne författare, skulle kunna äfventyra att för skriften tilltalas. Dessa ändamål har Utskottet ansett vinnas, utan öfverflödig och skadlig inskränkning i rättigheten att begagna diktadt namn, genom bestämmelserna att författarenamnet, om ansvar skulle kunna ådömas, skulle vara *orätt*, och att åtgärden skulle ske *i sviklig afsigt*, det vill säga för att gagna sig sjelf eller andra eller för att skada göra. Jag föreställer mig också att ändamålet med denna åtgärd vunnits. Deremot har Utskottet borttagit de sista raderna af motsvarande paragraf uti det vid förra riksdagen framlagda förslag af det skäl, att det mötte en utomordentlig svårighet att få detta uttryck *exakt*. Det blefve nemligen alltid fråga om hvilket namn, som vore diktadt, och uppmärksamheten har blifvit fästad derpå, att svikligt begagnande af annans signatur i det förra förslaget saknade straffbestämmelse.

Jag anhåller vördsamt att paragrafen må förklaras hvilande.

Grefve Mörner: Jag tror knappt att under den tid vår nuvarande tryckfrihetsförordning varit gällande några missbruk i detta hänseende förekommit. I nu gällande tryckfrihetsförordning heter det: "diktadt namn, hvarmed ingen verklig person utmärkes, vare ej förbudet att på titelbladet utsätta, då auktors rätta namnsedel lemnad är". Det har således hittills varit medgifvet att använda signaturer och till följd deraf har icke heller något antagande om sviklig afsigt i sådana fall kunnat förekomma. Men såsom denna paragraf nu är skriven, och om den skulle få den tillämpning som den ärade representanten från Blekinge velat gifva åt densamma, så tror jag att den blefve en ganska vådlig paragraf, ity att hvar och en signatur som en herre begagnar, genast skulle vara hans egendom, ehuru man icke vet hvem som har denna signatur. Hela alfabetet och kombinationer deraf skulle på det sätt kunna blifva en egendom för vissa herrar. Jag tror derföre att det icke skulle skada, om man läte kvarstå ett lagstadgande, som hittills, så vidt jag vet, lyckats förekomma alla obehöriga tvister och åtal för tryckfrihetsmissbruk. Då jag emellertid tyckes stå ensam, skall jag icke framställa något yrkande.

Öfverläggningen förklarades slutad och paragrafen antogs att hvila.

§ 13.

Antogs att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

§ 14.

Herr Faxe: I den reservation jag afgifvit mot den föredragna paragrafen har jag sökt visa olämpligheten af det stadgande som der blifvit infördt i strid mot hvad såväl nuvarande tryckfrihetslag innehåller som äfven hvad förra riksdagen blef föreslaget. Enligt denna paragraf skulle de skrifter, som det åligger boktryckaren att aflemna för Kongl. biblioteket och universiteten, lemnas dels i Stockholm till justitie-kanslern dels ock i orterna till justitie-kanslerns ombud. Jag fruktar, att detta icke endast för de ifrågavarande myndigheterna skulle medföra stort besvär, då de måste granska, att de aflemnade exemplaren, hvilka ofta öfverlemnas hvarken inbundna eller häftade, vore fullständiga, utan äfven att på många ställen i hufvudstaden och de större städerna, der antalet af tryckta skrifter är mycket stort, det blefve nödigt att inrätta särskilda arkiv för dessa handlingar. Utom det att detta skulle medföra en ganska stor tunga för nämnda myndigheter, skulle justitie-kanslerns ombud i orterna säkerligen icke åtnöja sig med de obetydliga arvoden, som de nu hafva, för den händelse de finge åliggandet att äfven ordna och öfversända allt tryckt. För min del tror jag icke, att det är någon så stor svårighet för boktryckaren att en gång om året till de tre biblioteken afsända dessa handlingar, ett exemplar till dem hvar. Jag har visserligen hört anmärkas, att boktryckarne icke alltid blifvit bemötta med välvilja, då de företagit sig att afskicka handlingarne på paketpost eller jernväg till de bibliotek, som skulle mottaga dem, och derom underrättat vederbörande, enär dessa stundom varit mindre beredvillige att ombesörja paketernas afhemtning. Boktryckarne hafva derföre ansett, att det för dem vore alltför betungande att fullgöra den nuvarande skyldigheten, men icke så mycket för kostnadens skull som för den oinhet hvarmed de blifvit bemötta.

På dessa skäl hemställer jag, att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag, behagade antaga hvad jag i min reservation föreslagit eller antagande af ett stadgande, alldeles lika med det, som Utskottet förra riksdagen föreslog och Kammaren då biföll. Det lyder sålunda: "Till Kongl biblioteket samt till hvarje af rikets universitet skall boktryckare, af allt som under året hos honom tryckes, inom slutet af Juni månad nästföljande år, utan betalning aflemna ett fullständigt och felfritt exemplar jemte dertill hörandep lanscher. Underlåter — — — aflemna.

Jag anhåller om bifall till detta förslag.

Herr von Ehrenheim: Jag är till det mesta förekommen af Herr Faxe. Skilnaden emellan den af Utskottet nu föreslagna paragrafen och den, som vid förra riksdagen af båda Kamrarna antogs, är den, att enligt det sednare förslaget bibehålles åliggandet för boktryckare att till Kongl. biblioteket, och båda universiteten aflemna

ett fullständigt och felfritt exemplar af allt hvad som under året hos honom tryckes, då deremot enligt den nu föredragna paragrafen denna förbindelse är inskränkt dertill, att boktryckaren skall tillhandahålla här i Stockholm justitie-kanslern, och i orterna justitie-kanslerns ombud dessa exemplar. Det är lätt att inse, hvilket ytterst besvärligt uppdrag dessa tjänstemän härigenom skulle erhålla. Det skulle otvifvelaktigt föranleda icke obetydliga statsutgifter, och det blefve säkerligen ganska svårt för justitie-kanslern att få ombud i orterna. Är det nu så, att Riksdagen vill lindra denna skyldighet för boktryckare, så kan det lätteligen ske derigenom, att ett anslag ställes till Kongl. Maj:ts disposition för kostnaden af dylika transporter, i fall den skulle anses så betydlig, att den bör lindras eller alldeles borttagas.

Jag förenar mig om det af Herr Faxe framställda yrkande.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det är om rätta förståndet af den nu föredragna paragrafen, som jag skall anhålla att till ledamöterna af Konstitutions-Utskottet få framställa en fråga. Här står att för Kongl. biblioteket samt för hvarje af rikets båda universitet skall boktryckare utan betalning tillhandahålla ett exemplar af allt hvad som under året *hos honom tryckes*. I andra paragrafen deremot säges, att hvad i denna lag stadgas, gälle alla skrifter och dertill hörande afbildningar som utgått *från tryckpressen eller genom andra likartade mekaniska medel* blifvit mångfaldigade. Är det således meningen, att den nu föredragna paragrafen blott rör från tryckpressen komna skrifter, eller äsyftar den äfven andra genom mekaniska medel mångfaldigade alster? Om det sednare är meningen, så är paragrafen icke tydlig. Är det åter meningen att endast det förra slagets alster skall komma till Kongl. biblioteket och universiteten, vill det synas mig att paragrafen gerna skulle kunna antagas sådan den nu är föreslagen.

Det är troligt, att detta stadgande kommer att gifva justitie-kanslerns ombud ett ganska välkommet tillfälle att begära arvodes-tillökning, och det vore ju illa att betaga dem en sådan kärkommen och af Riksdagen gifven anledning.

Herr Dickson: Oaktadt jag för min del fullt gillar de af de första talarne framställda åsikter, så hemställer jag likväl till Kamraren, om det icke i detta fall skulle vara lämpligare att till Utskottet återremittera paragrafen för att icke riskera att förslaget sönderryckes genom olika beslut i begge Kamrarne. Då det dessutom är möjligt att äfven någon af de öfriga paragraferna i förslaget kan blifva till Utskottet återremitterad, vore det väl fördelaktigast för förslaget i sin helhet, om äfven denna paragraf blefve återremitterad och icke genast afslagen.

Herr Rydin: Jag är af samma åsigt som den siste talaren, ehuru jag icke reserverat mig mot Utskottets beslut. Min åsigt har nemligen varit, att man, genom att få tryckfrihetslagen i sin helhet antagen, skulle vinna så mycket, att man gerna skulle kunna utsätta sig för den lilla olägenhet, som kan blifva en följd af denna para-

graf. Då här nu emellertid blifvit yrkadt bifall till paragrafen sådan den var i det föregående förslaget och detta bifall kan anses naturligt, då Kammaran förut antagit densamma, så vill jag i likhet med den föregående talaren anhålla om återremiss för att vi icke genom ett definitivt beslut i denna fråga må förhindra utsigten att få en ny tryckfrihetslag.

Herr Odelberg: Då jag icke hört någon yrka bifall till Utskottets förslag, så nödgas jag, som tillhört pluraliteten inom Utskottet, att framställa ett sådant yrkande. För min del anser jag det vara ett tillräckligt onus för boktryckaren, att på tryckningsplatsen gratis tillhandahålla tre exemplar för de bestämda institutionerna, utan att han derjemte bör betungas att försända dem till dessa, ofta på långt afstånd belägna institutioner, hvilket skulle medföra ett alltför stort besvär för boktryckaren, för att man skulle vilja ålägga honom det. Då staten utan afgift får dessa exemplar, anser jag det också vara statens pligt att på tryckningsorten emottaga dem och bekosta deras transport till de ställen der de skola förvaras.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: I öfverensstämmelse med de åsigter jag yttrade, då jag första gången hade ordet i denna fråga, anser jag mig, i afseende på de af dessa förslag, som jag icke anser vara så särdeles viktiga, böra omfatta det, som har största chancen att gå igenom. Framför allt anser jag att man icke på detta mindre viktiga förslag bör *hänga upp sig*, så att man icke, om jag så får säga, må komma i en *återvändsgränd*.

I afseende på sjelfva saken instämmer jag med den föregående talaren och yrkar således bifall till Utskottets förslag. Jag anser nemligen att då boktryckaren i alla fall är ålagd det onus att gratis lemna fyra exemplar, hvilket isynnerhet när det är fråga om planscher kan vara ganska dyrbart, så är det icke för mycket, att han liksom alla andra som skola betala utgifter får fullgöra sitt onus på det ställe, der han bor, och att staten som får trycket också gerna kan bekosta transporten af detsamma.

En talare har skämtat litet öfver att förslaget skulle medföra en välkommen anledning för justitiekanslerns ombud att få ökade arvoden, men jag tror icke, att den saken förtjenar så mycket afseende, ty blifver besväret ökadt, så böra ombuden naturligtvis också hafva ersättning derför. Det som för närvarande är mest betungande för boktryckaren är väl i alla fall transportkostnaden; och med de transportmedel, som staten nu har, blifver kostnaden lindrigare för staten än för de enskilde.

Jag skulle således helst se, att förslaget förblefve hvilande, men hemställer till de Herrar, som äro af annan tanke, om de icke skulle vilja nöja sig med återremiss.

Herr von Gegerfelt: I allmänhet måste väl i hvarje lag, och särskildt i en tryckfrihetslag, allt vara tillåtet som icke är uttryck-

ligen förbjudet. När således intet förbud finnes mot en sådan åtgärd, så är den tillåten.

Herr Hallenborg: Den förste talaren, som yrkade återremiss, uppgaf, att anledningen hvarför Konstitutions-Utskottet framkommit med detta förslag vore den, att det vore utsigt att denna paragraf lättare än den förra redaktionen skulle blifva antagen af Medkammaren och att derföre förslaget i sin helhet lättare skulle gå igenom. Då det är min öfvertygelse, att af alla paragrafer ingen är så säker att antagas som denna, anser jag det icke vara skäl att hänga upp sig på detta mindre viktiga förslag samt genom en återremiss fördröja frågan och åstadkomma besvär. Jag tror, att kan en ny tryckfrihetsförordning vinnas genom att bereda denna lättnad för boktyckarne, så är det icke skäl att här göra några svårigheter.

Jag påyrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Faxe: Med anledning af hvad som blifvit anfördt af Herr Dickson med flere får jag återkalla det af mig framställda förslag och förena mig i yrkandet om återremiss.

Herr von Ehrenheim: Då flere af de utskottsledamöter, som understödt den af mig förordade redaktionen, yrkat återremiss, vill icke heller jag motsätta mig en sådan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats, dels att den förevarande paragrafen måtte antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, och dels att paragrafen skulle till Utskottet återförvisas; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på paragrafens antagande att hvila, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på återremiss af paragrafen, då svaren utföllo med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

§ 15.

Herr von Gegerfelt: Mot första momentet af denna paragraf har jag jemte flere af Första Kammarrens ledamöter inom Utskottet reserverat mig och påyrkat följande lydelse af detsamma: "För innehållet af tryckt skrift vare, med här nedan stadgade undantag, författaren ansvarig om han utlemnat skriften för att i tryck offentliggöras. I annat fall ansvarig utgifvare». Om man skulle bygga tryckfrihetsförordningen på principelt riktiga grunder, så skulle dessa grunder vara desamma som de vid hvarje brottmålslagstiftning gällande, eller att hvar och en, som bidragit till ett brotts begående, skall derför ansvara i den mån han varit uti brottet delaktig. Enligt strafflagen skall så väl den, hvilken författar, som enhvar hvilken bidrager till spridande af smädeskrifter derför ansvara, och principela skäl för andra föreskrifter då smädeskrifter mångfaldigas genom tryckning torde fåfångt sökas. Om än allmänna meningen

icke kan vinnas för en reform i detta hänseende, torde dock eftergiften icke böra sträckas längre än skäligen är, eller att ansvaret, då det drabbar blott en, åtminstone drabbar den mest brottslige. Det lär väl icke kunna förnekas, att en författare, som utlemnat en skrift till offentliggörande, är den mest brottslige af alla dem, som bidragit till skriftens spridande. Enligt Utskottets förslag göres emellertid hans ansvarighet ensamt beroende utaf, om han vill erkänna, att han utlemnat skriften till offentliggörande, det vill säga, att frågan om författareansvaret helt och hållet är beroende på hans egen vilja. och detta synes mig alldeles oantagligt.

Anspråket att under anonymitetens skydd begå brott utan ansvar synes mig mer än väl tillgodosedt, genom stadgande, att ingen inquisition får ske efter författaren, såvida han icke uppgifvits af boktryckaren eller utgifvaren, och därför får jag för min del yrka, att Kammarerna, med ogillande af Utskottets förslag, måtte antaga det af reservanterne framställda.

Herr Faxé: Då äfven jag reserverat mig mot Utskottets förslag i denna del, så får jag nu inskränka mig till att, i enlighet med hvad Herr von Gegerfelt föreslagit, anhålla om afslag å momentet, sådant det blifvit af Utskottet framställt, och om bifall till det förslag, som innehålles i vår reservation.

Herr Rydin: Jag har biträdt Utskottets förslag i denna punkt af det skäl, att jag ansett det vara af vigt för åstadkommande af någon förändring i tryckfrihetsförordningen, att man icke öfvergifver någon af de grundsåtsor, som ligga till grund för föreskrifterna i nu gällande tryckfrihetslag.

Såsom en så beskaffad grundsåts måste man anse den nu gällande, att hvarje författare har rättighet att vara anonym. Det är en sanning, att ingen i hemlighet bör få begå brott, och att således en författare, som utgifvit en skrift af brottsligt innehåll, också bör straffas, och om det icke vore någon annan olägenhet förenad med detta stadgande, än att författaren till en brottslig artikel blefve trots sin anonymitet ålagd ansvar, så skulle jag icke hafva något emot den förändring, som Herr Faxé föreslagit. Det betänkliga dervid är emellertid, att genom åtals anställande och väckande af tryckfrihetsprocess kan författaren till en skrift, som sedermera icke befinnes brottslig, få sin anonymitet röjd. Till följd häraf skulle man, då en skrift utkommit utan utsatt författarenamn och väckt en viss nyfikenhet, kunna genom åtals väckande anställa inquisition efter hvem som är författare. Det är för att förekomma en så beskaffad inquisition i de fall, då skriften icke befinnes brottslig, som jag anser, att man, i likhet med nu gällande tryckfrihetsförordning, icke bör gå längre än att stadga, att författaren endast kan ådömas ansvar såsom den der offentliggjort en skrift, då han på något sätt erkänt sig vara författare.

Herr Odelberg: Jag ber blott att få tillkännagifva, att jag
inom

inom Utskottet delat samma mening som Herrar von Gegerfelt och Faxé, och att jag således i likhet med dem yrkar afslag på första momentet och bifall till den af Herr Faxé föreslagna redaktionen.

Herr Hallenborg: Om någon af paragraferna i detta förslag kommer att undergå en mycket sträng kritik, så är det säkerligen den 15:de. Jag trodde derföre att, då man sannolikt kan förvänta ett afslag och i bästa fall en återremiss af paragrafen från Andra Kammarens sida, så vore det nu bättre att återremittera punkten än att antaga de förslag, som Herrar Faxé och von Gegerfelt framställt. Jag hemställer derföre, att de Herrar, som yrkat bifall till detta förslag, måtte förena sig med mig uti begäran om återremiss.

Herr von Ehrenheim: Det förslag, hvilket Herr von Gegerfelt framställt, och hvori äfven jag instämmer, skiljer sig från fjolårets endast deruti, att man borttagit orden "om han sitt namn å skriften utsatt". Detta har man nemligen ansett endast innebära en form för bevisningen och icke behöfva utsättas, då grundtanken är, att författaren är ansvarig, i fall han skriften i tryck utlemnat, hvilket stadgande också återfinnes i båda förslagen. För min del kan jag icke se, att den af oss föreslagna ordalydelsen kan föranleda någon inquisition efter författaren. Det beror nemligen på boktryckaren att uppgifva författaren och, ifall han detta gör, är det som undersökning kan komma i fråga, huruvida uppgiften varit riktig eller icke. Boktryckaren är icke heller enligt vårt förslag förbunden att uppgifva författaren, men enligt Utskottets förslag skulle han dervid vara inskränkt till de fall, då han redan på förhand försett sig med bevis emot honom, och boktryckarens rätt att skydda sig sjelf för ansvar genom uppgifvande af författaren beror således på, om boktryckaren försett sig med dylika bevis eller icke. För min del kan jag icke inse att det af reservanterne framställda förslag gör intrång i rättmätiga anspråk på anonymitet, och jag finner derföre icke något skäl att frångå den grundsatsen, att, om författaren utlemnat skriften i tryck, han derför må ansvara. Jag hemställer derföre om bifall till Herr von Gegerfelts förslag, men då återremiss här blifvit yrkad, och den alltid kan medföra någon nytta, då båda Kamrarna i detta fall äro af så olika mening, så vill jag icke för min del motsätta mig, att paragrafen blir till Utskottet återförvisad.

Herr von Koch: Denna paragraf var den, som jag vid förra riksdagen ansåg såsom den aldramest betänkliga uti förslaget, och min åsigt är ännu oförändrad. Jag yttrade mig då något vidlyftigare i frågan och skall derföre icke göra det nu, utan inskränker mig till att, med återopande af mitt anförande till protokollet den 6 Maj förlidet år, blott tillägga något. Jag yttrade då, att man borde försöka att hufvudsakligen behålla samma grundsats i tryckfrihetslagen som i allmänna lagen, eller att hvarje brottsling får straff för *sitt* brott och icke kan undergå detta genom ombud. Oaktadt jag då återopade ett annat land eller det lilla Baden, der jag tror, att ett dylikt stadgande länge funnits, så yttrade dock en af mina gamla

vänner, att det möjligen vore i Utopien, som en sådan grundsats finnes i tryckfrihetslagen; i något annat land vore det säkerligen icke. Efter hvad jag nu hört af den af Utskottets ledamöter, som egentligen talat för bifall till Herr Faxes förslag, som står mycket närmare min åsigt än den af Utskottet föreslagna redaktionen, så vill jag icke yrka på någon återremiss i syftning att komma längre än hvad Herr Faxe och Herr von Gegerfelt föreslagit.

Fastän jag emellertid lifligt önskar, att man måtte komma så långt som möjligt på den rätta banan, så är jag dock färdig att, i öfverensstämmelse med hvad jag först yttrade, för att få de andra föreslagna förbättringarne, uppgifva äfven denna anmärkning, om så påfordras, och med uttryckande af den mening till protokollet, att jag önskar bifall till Herr Faxes förslag, förenar jag mig med de Herrar, som, för att icke riskera att hela förslaget skall stranda, yrkat återremiss, hvarpå jag äfven hoppas att Kammaren måtte ingå.

Grefve Mörner, Carl Göran: Man har här uttryckt olika åsikter rörande de stadganden, som förekomma i första momentet af 15 §, och för min del skulle jag tro, att, hvad tanke Kammaren må hysa i denna fråga, så vore det godt, om densamma blefve uttald, och att man icke stannade vid en enkel återremiss, på det att Utskottet, när frågan dit återkommer på grund af olika beslut i båda Kamrarna, måtte veta, hvad denna Kammare verkligen hyser för åsigt i frågan. Jag anhåller om bifall till den föredragna punkten.

Herr Rydin: I likhet med den föregående talaren, får jag för Kammaren påpeka vigten af att i denna fråga fattas ett definitivt beslut, på det att Utskottet må hafva någon ledning, då det sedermera skall afgifva nytt förslag i ämnet, i fall det blir fråga om sammanjemkning. Utskottet kommer då att stå på en säkrare grund än i fall Kammarens beslut endast lyder på återremiss, i synnerhet som olika meningar kunna finnas med afseende på en sådan återremiss. Detta moment har varit det mest omtvistade i hela lagen. Inom komité, som inom Utskottet tillsattes för detta ärendes beredning, var man ense i afseende på denna punkt, men sedan förslaget kommit till Utskottet, gjorde sig der olika meningar gällande, och för att sammanjemka dem och gå Andra Kammarens ledamöter till mötes, uppstod det föreliggande redaktionsförslaget. Sedan emellertid detta var antaget utan votering, så reserverade sig den ene efter den andre af ledamöterna från Andra Kammaren eller tillkännagåfvo, att de icke varit med om beslutets fattande. Af hela den föreliggande frågans beskaffenhet inses, att den hufvudsakligen vänder sig omkring denna paragraf, och att det är af största vikt, att det ej får fortfara såsom nu sker, då man kan leda fram hvilken ansvarig som helst, hvilken, om han blott säger sig hafva utgifvit skriften, måste såsom författare antagas. För att förhindra detta anser jag det vara nödvändigt, att antaga stadgandet i mom. 4 af denna paragraf, der det heter: "kan boktryckaren ej uppgifva ansvarig författare eller varder han förvunnen att hafva gjort oriktig uppgift, ändå att densamma af den uppgifne erkännes, stånde han sjelf ansvaret". Uti detta tillägg

ligger en rättighet för åklagaren att undersöka, huruvida boktryckarens eller utgifvarens uppgifter äro riktiga, och således att inqvirera i afseende på författareskapet, och det är för att skydda en författare mot en så beskaffad inquisition, isynnerhet i de fall, då åtal blifvit väckt utan skäl, som jag förenat mig med dem, som anse, att man icke bör gå längre i utkräfvande af ansvar af författaren, än då han sjelf på något sätt gifvit vid handen, att han lemnat skriften till offentligheten. Det kunde annars hända, att, om en person hade ett manuskript inläst i sin låda, och det derifrån utan hans vetskap utkomme och blefve offentliggjordt, så skulle han kunna ställas till ansvar för skriftens innehåll; ty om han icke kunde styrka, att manuskriptet blifvit honom fränstulet, så måste han anses såsom den der utlemnade detsamma till offentligheten. Dessa skäl göra, att jag för min del yrkar bifall till Utskottets förslag; men ifall Kammaren icke öfverensstämmer med mig härutinnan, så anhåller jag, att man måtte fatta ett bestämdt beslut och icke stanna vid en enkel återremiss.

Herr Dickson: Då, enligt hvad jag förmodar, paragrafen kommer att till Utskottet återremitteras, anser jag att det vore önskvärdt, om Kammarens ledamöter ville yttra sig icke blott, såsom hittills, öfver paragrafens första moment, utan jemväl öfver de öfriga momenten, på det Utskottet deraf måtte erhålla ledning vid frågans förnyade behandling.

För egen del yrkar jag återremiss.

Herr Faxé: Jag är icke fullt säker om föredragningen afser paragrafen i sin helhet eller endast dess första moment, i hvilken sednare händelse jag icke skulle hafva något emot en återremiss. Eljest yrkar jag bifall.

Med afseende å Herr Rydins yttrande, att det kunde inträffa, att åtal anställdes endast för att få reda på författaren, får jag erinra, att ett sådant försök kunde blifva angifvaren eller åklagaren ganska dyrt; och det torde således icke vara att befara, att någon endast af nyfikenhet anställer åtal.

Herr Rydin förmenade jemväl, att en författare kunde komma att ansvara om skriften blifvit honom fränstulen och af annan utgåfves. Men kan han visa, att stöld skett, är han naturligtvis ansvarsfri, och bevisningen om tillgreppet torde icke vara förenadt med någon särdeles svårighet, utan lär förhållandet härvid kunna ådagaläggas på samma sätt som i andra fall då stöld skett.

Herr Grefven och Talmannen yttrade, att han, med anledning af hvad Herr Faxé anförde, ansåge sig böra erinra derom, att hela 15 § vore under öfverläggning samt att till följd deraf propositionen komme att omfatta paragrafen i dess helhet, derest begäran om delning af propositionen ej blefve gjord.

Herr Nordström: Som sambandet mellan de sex momenten i denna 15 § är sådant, att de endast i ett sammanhang kunna prövas, begagnar jag mig af Herr Talmannens förklarande, att granskningen omfattar hela paragrafen, till att om dess innehåll yttra några

ord. I denna paragraf afhandlas frågan, hvilken kan ställas till ansvar för en genom tryckpressen offentliggjord eller genom andra likartade mekaniska medel mångfaldigad skrift eller afbildning, som blifvit utlemnad till försäljning, eller till spridande på annat sätt, och förklarar ansvaret kunna drabba: 1) skriftens *författare*, med hvilken äfven *öfversättare* af skrift skall anses lika, 2) i fråga om artiklar i tidning eller tidskrift, *utgifvaren*, eller, såsom orden lyda, den som i egenskap af utgifvare bestämt skriftens innehåll, derest han ej vill uppgifva ansvarig författare, och 3) *boktryckaren*, derest i förstnämnda fall ansvarig författare, och i det andra ansvarig utgifvare ej kunde af boktryckaren uppgifvas, och hans uppgift derom ej behörigen styrkas.

Frågar man nu, hvilken får såsom ansvarig författare anses, mötes man af vissa i förslaget uppställda kategorier, om hvilka det säges, att en person, som befinner sig i någondera af dem, *icke får* såsom ansvarig författare af domstolen godkännas. Dessa fall äro: att en person vid den tid, då skriften utgafs, var afvita, eller genom sjukdom eller ålderdomssvaghet beröfvad förståndets bruk, eller ej hade fyllt femton år, eller ej var i riket bosatt, eller var för brott häktad. Frågar man åter, hvilken, efter afräkning af nämnda undantagskategorier, *bör* såsom för skriftens innehåll ansvarig författare anses, får man i förslaget derå två olika svar, nemligen, enligt 1:sta momentet: den som *lätit utsätta sitt namn å skriften*, eller annorledes erkänt sig hafva densamma till offentliggörande i tryck utlemnad; men i annat fall utgifvaren. Genom någondera af dessa två åtgärder skulle således författaren anses vara gifven och känd, och ansvaret för den fristående skriften drabba honom. Enligt 4:de momentet deremot, som begynner med orden: "är ej författaren, eller utgifvaren känd" och därför ålägger boktryckaren att, för att freda sig sjelf, uppgifva honom, vore det ej nog med, att sanningen af denna uppgift inför rätten erkännes af den sålunda uppgifna personen; den måste ock på annat sätt kunna styrkas, detta erkännande oakadt. I båda dessa fall antages dock ett *erkännande* af författaren vara för handen: i det förra fallet derigenom, att han å skriften utsatt, eller, såsom det, man kunde nästan säga, med en viss ironisk fingervisning heter, "*lätit*" utsätta sitt namn; i det sednare derigenom, att han inför domstolen bekräftar boktryckarens uppgift och förklarar sig vara ansvarig författare. I yttre afseende äro de väl något olika, dessa två sätt för erkännande; men i fråga om tillförlitligheten torde dock, att döma efter vanliga psykologiska grunder, det sednare kunna tillmätas större trovärdighet, och hvarföre föreslås då i det sednare fallet ytterligare rörande författaren en inquisition, som väl minst lika mycket vore på sin plats i det förra?

Man vill utan tvifvel dermed för framtiden, så vidt möjligt, söka motarbete detta numera, till heder för tidens tänkesätt, så mycket ogillade "ansvaringssystem", som på sin tid uppfanns af en viss publicist, den der om medlen för sina ändamål hyllade mycket liberala asigter. Men då det väl ej torde kunna förnekas vara lättare att förmå en person att "*låta*" på en skrift utsätta sitt namn såsom författare, ehuru han ej är det, så länge han ej vet, eller ens kan bedöma, huruvida något åtal mot skriften kan komma att väckas,

än att förmå honom åtaga sig ansvaret, sedan åtal redan är väckt, så har man i sjelfva verket för ändamålet vidtagit endast en halfmesyr, hvilken dessutom, betraktad ur en annan synpunkt, kunde leda till ett annat ondt, nemligen minskande eller upphäfvande af den säkerhet, som under alla omständigheter statskloketen borde vara angelägen om att åt *anonymiteten* bevara. Och dessutom, huru skall det kunna anses vara till full visshet styrkt, att en af boktryckarens uppgifven person är, eller icke är, den verkliga författaren? Denne person, icke tillhörande någon af de förut omnämnda undantagskategorierna, kan vara en man känd för mångahanda kunskaper, skriftställareförmåga och talent, så att i detta hänseende intet kunde mot honom invändas, och då han nu derjemte erkänner författarskapet, hvad är det då, som ytterligare skall styrkas? Derom lemnas man af förslaget i okunnighet. Utan att angifva, hvilka omständigheter skola styrkas, förklarar det endast, att uppgiften skall styrkas, ehuru riktigheten af densamma af den uppgifne erkännes. Detta kan ej gerna anses tillfredsställande. Några närmare bestämmelser, hemtade företrädesvis från den uppgifnes personliga kvalifikation, synas i detta afseende vara nödiga. domaren till ledning, om ej erkännandet får anses vara tillräckligt.

Vid granskningen af denna paragraf om ansvar för innehållet af tryckt skrift må man ej heller förbise hvad i 3 § är föreslaget, så lydande: "Denna lag må ej tillämpas å tryckt skrift, som ej blifvit utlemnad till försäljning eller till spridande på annat sätt." Det inför lag brottsliga i skriftens innehåll skulle således enligt denna paragraf ej ligga deri, att den blifvit tryckt, utan deri, att den såsom sådan blifvit spridd eller utlemnad till försäljning; och ehuru det sedermera i 15 § icke just följdriktigt säges, att ansvaret skall drabba författaren, om han erkänt sig hafva *utlemnad skriften till offentliggörande i tryck*, måste man dock väl antaga meningen vara, att ansvar först då kan utkrävas, sedan den blifvit utlemnad till spridning. Men vid sådant förhållande borde väl ansvaret egentligen drabba spridaren, vare sig utgifvaren eller boktryckaren. Utskottet har emellertid fäst sitt ögonmärke förnämligast på att få reda på författaren, och dervid kommit att, med afvikande från de fasta grunderna för imputabiliteten af det som faktiskt konstituerar brottet, söka hvälfva ansvaret på honom i främsta rummet.

En afvikelse från grundsatsen i 3 § visar sig ock i 6 mom. af 15 §, af innehåll, att den som utsprider någon skrift, hvarå boktryckarens namn och tryckningsorten ej äro utsatta, skall i fråga om ansvar för innehållet såsom boktryckare anses, *derest* ej styrkas kan. från hvilket tryckeri skriften utgått. Om nu detta kunde styrkas, skulle således utspridaren vara från ansvar för innehållet fri. Detta öfverensstämmer dock ej heller med hvad Strafflagen i 16 Kap. om ärekränkning samt i öfrigt om delaktighet i brott stadgar, och torde derföre ock behöfva att ytterligare tagas i öfvervägande. På alla dessa skäl tillåter jag mig hemställa, att hela denna 15 § mätta varda återremitterad, för att af Utskottet tagas under förnyad pröfning.

Herr von Gegerfelt: Med anledning af den siste talarens

anmärkning, att motsägelse skulle förefinnas mellan 1 och 4 mom., vill jag erinra, att 1 mom. stadgar ansvarighet för författaren, den verkliga, icke den som uppgifver sig såsom sådan, och att sålunda om, enligt hvad 4 mom. förutsätter, oriktig uppgift lemnats om författaren, 1 mom. icke eger tillämpning.

Det nämndes, att det vore svårt att bevisa hvem som är författaren. Detta medgifves, men deraf följer icke, att det icke kan låta sig bevisa. Dessutom är det icke, såsom en talare anmärkt, stridande mot allmän rättsgrundsats, att eget erkännande icke ovilkorligen antages såsom fullt bevis. Om nemligen en person uppgifver sig som skyldig till ett åtaladt brott för att derigenom freda den verkliga gerningsmannen, kan ingalunda, enligt allmän rättegångsordning, åklagaren förmenas att styrka uppgiftens oriktighet, så vidt den utgör hinder för gerningsmannens öfverbevisande.

Emot sista momentet har anmärkts, att den, som utsprider skrift, hvarä boktryckarens namn saknas, icke borde undgå ansvar, äfven för den händelse det styrktes från hvilket boktryckeri skriften utgått. Mig synes emellertid Utskottets förslag i denna del vara i full öfverensstämmelse med den i öfrigt omfattade principen, att i tryckfrihetsbrott *en* skall ansvara. Denne är i det uti momentet förutsatta fall boktryckaren, och först när denne ej kan framskaffas utspridaren. Då nu i öfrigt utspridaren icke straffas, förefaller det mig som om det vore inkonsekvent att ålägga honom ansvar, i händelse boktryckaren, fastän skriften saknar boktryckarens namn, kan upptäckas.

Jag har visserligen yrkat bifall till min reservation, men får förklara, att jag icke har något emot en återremiss samt att jag, i likhet med Herr von Koch, heldre går in på den af Utskottet föreslagna lydelse, än jag, genom att framkalla stridigheter, låter hela frågan falla.

Herr Nordström: Hvad de ledamöter af Konstitutions-Utskottet, som haft ordet efter mig, till upplysning i frågan meddelat, har jag med största uppmärksamhet afhört, men dervid icke kunnat finna de af mig i mitt första anförande anmärkta motsägelser skingrade, eller hvad i öfrigt under diskussionen mot förslaget blifvit yttradt vara vederlagdt. Det kan, efter mitt omdöme ej anses annorlunda, än såsom en motsägelse, att en person, som låtit å en skrift utsätta sitt namn såsom författare, ovilkorligen skall såsom ansvarig sådan betraktas, men icke få godkännas såsom sådan, om han, ehuru hans namn ej förekommer å skriften, likväl inför rätten erkänner sig vara ansvarig författare, och att i sednare fallet en inquisition skall öppnas, hvars begränsning ej är antydd, för att få reda på, huruvida han eller någon annan bör antagas vara den rätta. Det kan i min tanke ej bestridas, att man lika väl kan köpa ett namn för att utsätta det å skriften, som att köpa en person, för att inför rätten erkänna sig vara författaren. Med distinktionen är således intet vunnit till förekommande af "ansvaringssystemet"; men inquisitionen i sednare fallet kan lätt leda till kränkning af *anonymiteten*, som det dock i många afseenden kan vara af mycken vikt att låta förblifva orubbad. Jag upprepar min begäran om återremiss.

Herr Faxé: Herr von Gegerfelt synes mig fullständigt hafva vederlagt den anmärkning som gjorts derom, att motsägelse skulle finnas mellan 1 och 4 mom. Uppenbart är nemligen att 1 mom. afser allenast den verkliga och icke den föregiñne författaren.

Ett stadgande, sådant som det i 4 mom. intagna, anser jag vara alldeles nödvändigt, på det man må komma till det åsyftade målet, att förekomma, det obehöriga personer uppträda såsom författare och derigenom ådraga sig ansvarigheten och den brottslige strafffrihet. Jag anser det också vara tydligt, att det, om icke alltid, åtminstone understundom skall låta sig göra att åstadkomma bevisning emot uppgifter som falskeligen lemnas om författaren.

Jag hemställer att 1 mom. måtte till Utskottet återförvisas, men att §:n i öfrigt måtte af Kammaren bifallas.

Herr Rydin: Då diskussionen egentligen vändt sig kring 1 mom., hemställer jag att detta mom. måtte blifva föremål för särskild proposition och dervid upptagas yrkandena om bifall eller återremiss. Emellertid vidhåller jag mitt yrkande, att §:n i sin helhet måtte bifallas.

Friherre Nordenfalk: Då flere ledamöter yrkat, att paragrafen skulle till Utskottet återremitteras, anser jag mig icke böra underlåta påpeka ett förbiseende, som måhända förtjenar att tagas i betraktande för den händelse Utskottet ånyo kommer att taga paragrafen i skärskådande. Det heter i sista momentet: "Utsprider någon skrift, hvarå boktryckarens namn och tryckningsorten ej äro uttagna, vare i fråga om ansvar för innehållet såsom boktryckare ansedd, derest ej styrkas kan, från hvilket tryckeri skriften utgått". Detta innebär, att utspridare är ansvarsfri, allenast han styrker från hvilket tryckeri skriften utgått. Nu kan ju lätt nog inträffa, att en pamflett tryckes i utlandet och sedan utsprides här; och då den utländske boktryckaren naturligtvis icke kan drabbas af ansvar samt utspridaren blifve ansvarsfri, derest han styrkte hvar skriften vore tryckt, skulle följaktligen i detta fall icke någon komma att ansvara. Det i 31 § förekommande stadgande tror jag icke innebära tillräckligt skydd i ifrågavarande hänseende.

Herr Rydin: Med anledning af den utaf den siste värde talaren framställda anmärkning, vill jag endast fästa uppmärksamheten derpå, att, om en utspridare vill leda ansvaret från sig, skall han framhafva en person, som är skyldig att för skriftens utgifning ansvara inför *svensk* domstol. Om således utspridaren styrker, att skriften utkommit från tryckeri i utlandet, har han dermed ingalunda fredat sig sjelf från ansvarighet. Han ansvarar då för brottsligt utspridande af skrift enligt allmän lag. Ifrågavarande paragraf har endast afseende på *svenska* skrifter.

Herr von Gegerfelt: Såsom tillägg till hvad den siste värde talaren erinrat, får jag nämna, att det af 31 § i lagförslaget tydligt

framgår, att sista momentet i nu förevarande paragraf allenast afser skrift som blifvit tryckt inom landet, samt att den, som utsprider utrikes tryckt skrift, skall dömas efter strafflagen och icke efter någon bestämmelse i tryckfrihetsförordningen.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att, som det blifvit yrkadt, att 1:sta momentet och de öfriga momenten måtte göras till föremål för särskilda propositioner, komme delning af propositionen i öfverensstämmelse härmed att ega rum; och hade, hvad först beträffade paragrafens första moment, följande yrkanden blifvit framställda, nemligen: 1:o att momentet måtte antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling; 2:o att samma moment skulle antagas att hvila med följande förändrade lydelse: "för innehållet af tryckt skrift vare med här nedan stadgade undantag författaren ansvarig, om han utlemnat skriften för att i tryck offentliggöras. I annat fall ansvare utgifvaren"; samt 3:o att momentet måtte till Utskottet återförvisas.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på momentets antagande att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, sedermera proposition på momentets antagande att hvila med ofvanomförmälda förändrade lydelse, då svaren likaledes utföllo med många nej jemte åtskilliga ja, och slutligen proposition på återremiss af momentet, hvilken proposition besvarades med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Herr Rydin begärde votering.

Sedan Kammararen, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, beslutat, att momentets antagande att hvila till vidare grundlagsenlig behandling skulle utgöra kontra-propositionen vid den blifvande voteringen; uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill att 1:sta momentet i 15 § af Konstitutions-Utskottets förslag till ny Tryckfrihetsförordning skall återförvisas, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, antages momentet att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 68.

Nej — 17.

Efter förmälan, att hvad åter angick de öfriga momenten i 15 §, yrkanden blifvit gjorda, dels att de samma skulle antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling och dels att momentet

måtte återförvisas; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på momentens antagande att hvila, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades, och anslogs följande voteringsproposition:

“Den, som vill, att 2:dra, 3:dje, 4:de, 5:te och 6:te momenten af 15 § i Konstitutions-Utskottets förslag till ny Tryckfrihetsförordning skola antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, återförvisas de ifrågavarande momenten.“

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 39.

Nej — 35.

§§ 16—25.

Antogos att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

§ 26.

1:sta mom.

Herr von Ehrenheim: Frågan om jury's sammansättning har alltid betraktats såsom en bland de svåraste att lösa. Att finna ett fullt tillfredsställande sätt för dess sammansättning har utgjort ett hittills olöst problem i de länder, der icke juryinrättningen är af gammalt ursprung och sammanvuxit med landets rättsinstitutioner. Jag tror för min del, att det sätt, som blifvit af Utskottet föreslaget i detta moment, om det ock i brist på bättre må vara antagligt, lemnar mycket öfrigt att önska. Landstingen äro efter min tanke institutioner, som hafva helt andra uppgifter än att välja personer, bland hvilka jurymän vid inträffande behof skola utlottas. Derföre har jag i min reservation fästat uppmärksamheten på ett annat sätt eller att öfverlemna valet af sådana personer åt domstolarne. Min öfvertygelse är, att, om ett sådant uppdrag lemnas åt domstolarne, vinner man den trygghet, att endast redbara och i viss mån bildade personer komma att sitta såsom jurymän. Vill man derjemte bestämma, att ett stort antal skall utväljas, så kommer icke någon ensidighet att göra sig gällande.

Jag har vid detta moment endast velat uttala min åsigt, men framställer icke något yrkande; vinner min åsigt icke den sympati, att någon af Kammarens ledamöter anhåller om proposition på åter-

remiss i anledning af densamma, så är det icke skäl att jag gör det. Jag har också velat tillkännagifva, att jag hyser betänkligheter mot det af Konstitutions-Utskottet föreslagna sättet, ehuru jag, om icke något annat bättre nu kan antagas, föredrager det framför det nuvarande.

Grefve Mörner, Oscar: Sammansättningen af jury är en af de svåraste frågor lagstiftaren kan hafva att lösa, ity att man dervid måste tillse att rättvisan må iakttagas, politiska förföljelser förekommas och att en viss bildningsgrad förefinnes hos jurymännen, på grund hvaraf kan antagas att de äro kompetente att uttala sitt omdöme i de frågor, som underställas deras pröfning. Det nuvarande sättet att utse jurymän lärer kanske icke kunna anses lämpligt att vidare bibehållas, och jag vill icke heller förorda detsamma, men, då något annat måste antagas, kan jag icke annat än beklaga att Konstitutions-Utskottet föreslagit att landstingen skulle blifva de väljande. Tager man i betraktande hvad som afsågs med bildandet af den representativa församling som kallas landsting, så finner man att meningen var att skapa en korporation, som skulle i viss mån vårda provinsens ekonomiska angelägenheter samt derjemte befatta sig med undervisningsväsendet och andra rent kommunala frågor. Sedermera har man ansett det vara lämpligt — jag lemna derhän om så verkligen är — att förvandla landstingen till politiska institutioner genom att gifva dem uppdrag att välja riksdagsmän. Tiden skall visa, om detta var nyttigt eller icke, men jag kan för min del icke inse något skäl att utsträcka landstingens verksamhet till för dem fullkomligt främmande ärenden. Jurymännen äro ju till viss grad dömande personer. Hvarföre skall då, om också medelbart, befattning med domarembetet öfverflyttas på landstingen? Om det nu visat sig, att i allmänhet valen omfattades med något synnerligt intresse, skulle man deri möjligen kunna finna ett skäl för det föreslagna stadgandet, men jag, som varit landstingsman, alltsedan landstingen började sin verksamhet, kan intyga, att intresset för desamma är så ringa, att, om det icke gäller någon särskild fråga, hvarvid sinnena upphetsas för stunden, det vanligen tillgår så, att af några få personer upprättas en lista, hvilken obetingadt antages. Nu säger man väl att känslan af ansvar skulle mana till större vaksamhet, men efter regeln blifver icke så, ehuru icke förty inträffa kunde, att i tider af politisk jäsning ett visst politiskt partiintresse kunde göra sig gällande inom landstingen och valen derigenom, måhända till föga båtnad för beredande af en rättvis lagskipning, bestämmas.

Jag vill icke här framlägga något bestämdt förslag om sammansättning af jury, emedan jag tror att ett sådant icke skulle hafva någon utsigt till framgång, men jag föreställer mig, att jurymännen borde väljas, icke af landstingen, icke heller, såsom af en ledamot af denna Kammare blifvit föreslaget, af domstolarne, hvilket förslag jag, i förbigående sagdt, icke kan biträda, på grund deraf, att jag icke anser alla domstolar befinna sig på den ståndpunkt, att jag vill lemna dem ett sådant uppdrag, utan af primärförsamlingarne, kommunerna. Dessa borde direkt på kommunalstämma utvälja en person för hvart

tusende, hvarjemte ett län kunde indelas i kretsar, och när sedermera en jury skulle sammanträda, utsåges genom lottning inför domstolen de som skulle blifva jurymän. Jag betvivlar att man genom något annat förslag skulle vinna större säkerhet för att jurymännen blefve ett uttryck af opartiskt omdöme, och jag tror äfven, att en sådan jury skulle komma att ega de insigter som erfordrades för att den rätt skulle uppfylla sitt ändamål.

På det att detta mitt förslag, jemte de som möjligen komma att här vidare framställas, måtte af Konstitutions-Utskottet skärskådas och tagas under ompröfning, vill jag icke yrka afslag å betänkandet, utan anhåller om återremiss.

Herr Bergstedt: Såsom en betänkandet vidfogad reservation utvisar, intager jag med afseende å denna fråga samma ställning som Konstitutions-Utskottet vid 1871 års lagtima riksdag, och anser landstingen och stadsfullmäktige böra välja jurymännen. Jag gör det ej derföre, att jag tror det ett sådant förslag har några egentliga utsigter att blifva antaget eller derföre att jag anser det vara det bästa möjliga, utan för att såmedelst inlägga en protest mot det, enligt min uppfattning, oriktiga i ett förslag, som tillerkänner en olika befogenhet, å ena sidan, åt landstingen och, å den andra, åt stadsfullmäktige. Mig synes den inskränkning, man velat göra i stadsfullmäktiges rätt att handla på samma sätt som landstingen, såsom ett misstroende eller nästan som en förödmjukelse mot den förstnämnda korporationen, något som densamma ingalunda förtjent, och min åsigt är, att, om åt den ena korporationen sådant medborgerligt förtroendeuppdrag lemnas, detsamma äfven bör gifvas den andra.

Men jag återkommer till hvad jag nyss sade, att jag dock ej anser stadsfullmäktige och landstingen vara de bästa möjliga valkorporationer för utseende af jurymän, utan då jag vill åt dessa kommunalstyrelser öfverlemna det ifrågavarande uppdraget, sker det snarare derföre, att jag för närvarande ej kan finna något bättre vara att tillgå. Jag vet väl, att icke Utskottets förslag i detta hänseende förlidet år vann synnerligt understöd, och antagligen har ett förslag i samma syftning nu ej heller större utsigter att vinna framgång. Dermed må nu vara huru som helst: jag skulle emellertid anse önskligt, att Kammaren uttalade sig för någon bestämd grundsats. Möjligen har Herr von Ehrenheims förslag utsigter att vinna Kammarens sympatier, och jag för min del vill visst icke underkänna dess värde i flera hänseenden, men jag fruktar dock, att detsamma skulle hafva ytterst ringa utsigter att vinna godkännande i Medkammaren.

Om åter för en särskild kategori af rättsfrågor — såsom här är förhållandet — en jury skall bildas genom utlottning inom *en viss klass* af medborgare, som kan antagas hafva de kvalifikationer, som för jurymannauppdragets utföfvande äro erforderliga, anser jag — med den åsigt jag har, att det ej är så lätt att utfinna fullt tjenliga personer för detta uppdrag — att man ingalunda bör utsträcka gränsen, inom hvilken utlotningen skall ske, vidare än till de för utseende af riksdagsmän till Andra Kammaren, valberättigade. Det

skulle, enligt mitt förmenande, vara i högsta måtto olämpligt att göra en ytterligare utsträckning och medtaga t. ex. alla dem, som äro röstberättigade i kommunala angelägenheter. Att till Andra Kammaren valberättigade skulle utgöra en permanent jurykorporation, inom hvilken lottning skulle ske, är något mot hvilket jag i principielt hänseende ej har något synnerligt att anmärka, ehuru jag fruktar, att äfven bland denna kategori af medborgare en och annan skall finnas, som har alltför ofullständig uppfattning i hithörande frågor, för att afgifva fullt kompetent utslag. Men mot den praktiska tillämpningen ställa sig, enligt mitt förmenande, sådana hinder, att man ej kan fasthålla grundsatsen. I Stockholm utgör de till Andra Kammaren valberättigades antal 8,000 å 9,000; huru skulle en lottning mellan ett så stort antal personer taga sig ut i det praktiska? I små stadskommuner, der tryckerier finnas, har det händt att man i sina beräkningar fått tillsammans högst 22 å 23, som äro röstberättigade för val till Andra Kammaren, och detta antal är för litet att lotta emellan.

Att öfverlemnna åt domstolen att sammansätta nämnden, såsom det sker i England, der sherifen inom en viss kategori af medborgare inkallar det förnödna antalet, har för mig visserligen icke något afskräckande. Jag är till fullo öfvertygad, att deraf inga olägenheter skulle vara att befara, men jag är tillika, såsom jag redan antydt, fullt förvissad, att ett sådant förslag ej har någon chance att blifva bifallet. Med ett ord, jag står i denna fråga alldeles rådvill. Ju flera års erfarenhet jag fått, desto mera inser jag svårigheterna att utfinna ett förslag till sammansättning af jury, till hvilket man kan vinna bifall inom båda Kamrarna, och jag skulle nästan vilja antaga, det frågan blifvit för tidigt väckt.

Om under diskussionen något förslag kommer att framställas, som kunde hafva någon utsigt att vinna framgång, skulle jag med glädje biträda detsamma; men, blir ej så förhållandet, tror jag att det vore önskligt, om man antog lagförslaget i öfrigt att hvilat, men låte juryinstitutionen tills vidare, och till dess man kan förena sig om någon bättre, bibehålla sin nuvarande form. Jag tror, att sådant utan olägenhet kan ske, och på det att frågan må kunna tagas i öfvervägande inom Utskottet i samband med de erinringar, som blifvit framställda mot förslaget i öfrigt, anhåller jag att det föredragna momentet måtte återremitteras.

Herr Dickson: Då jag inom Utskottet anslutit mig till det af Herr von Ehrenheim framställda förslag angående juryns bildande, ber jag att få yttra några ord för att angifva de skäl, som dervid varit bestämmande för mig. Jag frågar då först: hvad är det man har att framför allt fordra af en jury? Jo, att den är så sammansatt, att de bästa garantier lemnas i afseende såväl å jurymännens opartiskhet som omdömesförmåga! För min del anser jag det af Herr von Ehrenheim föreslagna sättet härutinnan vara det mest tillfredsställande. Jag förnekar visserligen ej dermed, att ju icke på annan väg kan åstadkommas en jury, som är både kompetent och opartisk. Men i fråga om bildandet af en jury bör man tillse, att

icke sjelfva maskineriet för dess tillsättning blir sådant, att det kan blifva på rent tillfälliga omständigheter beroende, huruvida detsamma kan eller icke kan verka för uppnåendet af sitt ändamål. Jag befarar, att så skulle kunna blifva förhållandet, om jurymannakorpsen skulle tillsättas på det af Utskottet föreslagna sätt. Med kändedom om den ringa håg för deltagandet i allmänna värf, som är rådande hos oss, befarar jag nemligen högeligen att, om valmännen skulle utses af de till Andra Kammaren valberättigade, en sådan medborgerlig förrättning skulle omfattas med så litet intresse, att möjligen någon gång jurymannakorpsen skulle komma att tillsättas af 5 å 6 personer och derigenom alla garantier komma att saknas, för att de utsedde jurymännen skulle ega behöriga kvalifikationer. Om deremot, på sätt Herr von Ehrenheim föreslagit, domstolarne i hvarje stad utsåge ett stort antal personer, bland hvilka sedermera jurymän för hvarje särskildt fall uttoges genom lottning, så eger man i den visshet man har om våra domares rättrådighet och omdömesförmåga, enligt min åsigt, full garanti, att allmänt aktade och fullt bildade personer utsåges till ledamöter i sjelfva primärkorporationen, och man skulle deri hafva en borgen, att juryn sedermera skulle komma att bestå af personer, fullt opartiska och kompetenta att bedöma föreliggande frågor. Åtminstone förefinnas alla skäl för det antagandet, att en sålunda tillsatt jury skulle blifva mera opartisk än den nuvarande. Hvad denna angår, måste vi medgifva, att dess beslut egentligen endast bestämmas af de tre ledamöter, hvilka domstolen utser, enär de af parterna utsedde jurymän kunna sägas qvitta mot hvarandra. För min del skall jag dock heldre önska att, på sätt den siste talaren antydt, nuvarande bestämmelse i ifrågavarande hänseende tills vidare bibehålles, än att Utskottets förslag godkändes, enär detta sistnämnda, enligt min åsigt, har många olägenheter, och jag befarar, att det skulle kunna inträffa, att i vissa fall det blefve omöjligt att få i hop en sådan jury, som åsyftas.

För min del tillstyrker jag Kammaren på det högsta att uttrycka en opinion i den syftning, Herr von Ehrenheims förslag angifver, och att derjemte återremittera den föredragna punkten, på det att Utskottet måtte komma i tillfälle att afgifva ett förslag i den antydda riktningen.

Herr von Ehrenheim: Den talare från Blekinge län, som i första hand motsatte sig den åsigt, jag uttalat i afseende å juryns sammansättning, har likväl, om jag ej oriktigt uppfattat hans yttrande, i det närmaste delat mina tankar. Hans anmärkning drabbade i främsta rummet det sätt, på hvilket juryn för närvarande är sammansatt, då man verkligen kan säga, att det är domstolen, som låter juryn framföra sin mening, och jag instämmer mycket gerna deruti, att det då är bättre att låta domaren döma direkte på eget ansvar. Juryn tillsättes nu, såsom bekant är, på det sätt, att för hvarje fall utser åklagaren en tredjedel, den åtalade en tredjedel, och domstolen återstående tredjedelen af jurymännen. Då är det gifvet, att, om domstolen vill begagna sin makt, kan den, utan att derföre utse personer, mot hvilka invändning i öfrigt kan göras, försäkra sig om att

dess mening blifver den segrande inom juryn. Jag delar talarens åsikter om olämpligheten häraf. Bestämmas åter, på sätt jag föreslagit, att domstolen skall utse ett stort antal personer, exempelvis i Stockholm 500 stycken, bland hvilka juryn sedermera skulle uttagas genom lottning, så är det ej tänkbart, att domstolen, som icke på förhand kan veta, hvilka mål skola under årets lopp blifva föremål för juryns behandling, kan utse juryn i en viss riktning. Sådant behöfver, enligt min åsigt, aldrig befaras. Hvad talaren yttrade derom, att utlottning bland ett stort antal personer, skulle blifva ett skydd mot befarade missbruk, öfverensstämmer ju fullkomligt med mina åsikter. Mitt förslag går nemligen ut på, att utlottning skall anställas bland ett stort antal, men om utlottningen skulle ske bland alla vid val till Andra Kammaren valberättigade, som han föreslår, anser jag antalet blifva för stort och inga garantier i afseende å personernas lämplighet för jurymanuppdraget vinnas, hvarföre jag föreslagit att låta domstolen verkställa en gallring. Då numera har anhållits om återremiss, instämmer jag i berörda yrkande.

Herr Hallenborg: Då denna paragraf förevar till behandling inom Utskottet, kunde jag ej dela de åsikter, som omfattades af Utskottets majoritet, men på det att icke betänkandet skulle blifva åtföljdt af allt för många reservationer, återfinna Herrarne mig icke bland reservanterne. Då frågan nu emellertid kommit på tal och åtskillige af Kammarens ledamöter tyckas dela min åsigt i detta hänseende, ber jag att få yttra några ord.

Ingen af eder, mine Herrar, torde betvifla, att ju icke denna fråga blifvit inom Utskottet noga skärskådad och uttömmande diskuterad. Det föreliggande förslaget är resultatet af en sådan pröfning och innefattar ett försök att jemka emellan de olika åsigtterna, som i afseende å frågan gjort sig gällande. Vid förra riksdagen uttalade Utskottet, såsom sin åsigt, att nämnden skulle utses för vidsträcktare delar af landet dels genom landstingen och dels genom stadsfullmäktige i de större städerna. Då uttalades en bestämd grundsats, nemligen att det skulle vara de högsta kommunalstyrelserna, som skulle tillsätta nämnden; denna grundsats tillämpades konsekvent, och man försökte ej göra skilnad i afseende å sättet för tillämpningen af nämnden i städerna och å landet. Sedermera uppkom ett nytt förslag, som, byggt på en annan princip, framställdes af det sista publicistmötets utsedde komiterade, och detta förslag gick derpå ut, att de till Andra Kammaren valberättigade skulle utse jurykorporationerna. Utskottet försöker här att medla mellan dessa båda, på olika grunder bygda förslag, då det bibehåller ur Utskottets vid förra riksdagen väckta förslag bestämmelser i afseende å landstingen, men deremot föreslår, att i de större städerna, genom de till Andra Kammaren valberättigade, skall utses en korporation af elektorer, som sedermera skall utse sjelfva juryn. Jag kan ej anse detta sätt att gå tillväga vara riktigt, och, genom detta medlande mellan olika principer, går all konsekvens i förslaget förlorad. Jag kan ej eller gilla detsamma, äfven af den anledning, att det skulle kunna anses innebära likasom

ett misstroende mot stadsfullmäktige. Visserligen har den farhåga blifvit uttalad att, derest en tidning i en stad skarpt klandrade stadsfullmäktiges åtgärder, sådant skulle kunna framkalla hos stadsfullmäktige en så stor ovilja mot tidningen, att desse skulle göra alla möjliga försök att komma åt den, som bure ansvaret för tidningen. Man jag får dock dervid först och främst erinra, att den befattning, som åligger en jurymän, är sådan, att han ej kan i någon väsentligare mån inverka på sjelfva riktningen hos en tidning, utan att han är inskränkt till att yttra sig öfver en viss åtalad artikel, och framför allt har jag svårt att föreställa mig, att en person i den medborgerliga ställning, att han hedrats med förtroendet att vara stadsfullmäktig, skall önska att motarbeta den fria yttranderätten. Så stor är i vårt land kärleken till det fria ordet, att jag tror densamma aldrig skall kunna qväfvas. En verklig garanti — hvilken jag anser i alla händelser böra bibehållas — mot maktmissbruk från jurymännens sida, ligger i den bestämmelse, som införts i nuvarande förslag — och hvare detta har ett gifvet företräde framför det förlidit år framställda — och det är medgifvandet, som lemnats parterna, att genom lottning uttaga vissa ledamöter ur juryn, hvilka den ene eller andre kan anse så beskaffade, att de skulle ledas mera af sina personliga intressen än af kärlek till det rätta.

Då jag alltså anser, att Utskottets förslag ej bör antagas i oförändradt skick, och det torde vara omöjligt att här formulera ett särskildt beslut, anser jag det vara lämpligast att återremittera frågan. Detta kan visserligen ej leda till något resultat, då, såsom jag nyss förnummit, Andra Kammaren genom votering med 80 röster mot 76 afslagit punkten, men det torde dock vara denna Kammares skyldighet att, oberoende häraf, angifva sin åsigt i frågan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats, dels att det förevarande momentet skulle antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling och dels att detsamma måtte till Utskottet återförvisas; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på momentets antagande att hvila, hvartill svarades nej, och sedermera proposition på återremiss deraf, som med ja besvarades.

Härefter föredrogos den 26 §:ns öfriga moment och blefvo, uppå yrkanden af Herr von Ehrenheim, till Utskottet återförvisade.

§ 27.

Herr von Koch:

Öfverläggningen förklarades slutad och paragrafen antogs att hvila.

§§ 28—35.

Antogs att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

2:dra punkten.

Utskottets i sammanhang med förslaget till ny Tryckfrihetsförordning afgifna förslag till ändringar i Regeringsformen och Riksdagsordningen antogs att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

Kammaren åtskiljdes kl. 2 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Onsdagen den 10 April 1872.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades tre protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen samt protokollet för den 4 dennes eftermiddagen.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda utlåtande N:o 23, i anledning af väckt motion angående sättet för stämmnings delgifvande åt köping, bylag eller annan samfällighet.

Herr Hasselrot: Jag har icke i Lag-Utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga och derföre icke heller kunnat reservera mig emot Utskottets hemställan. Emellertid får jag nu förklara, att jag icke kan biträda förslaget. Utskottet har föreslagit att de mindre samfälligheterna, såsom byalag och skifteslag, skulle i fråga om stämmnings delgifvande ställas i samma kategori som de större samfälligheterna, härad och socken. Jag tror att ett sådant stadgande hvarken är behöfligt eller gagneligt.

Som vi alla veta äro byarne åtminstone i mellersta och södra Sverige, således i största delen af vårt land, med högst få undantag, sprängda genom laga skifte. Jag kan då icke inse, hvarföre nu, då byarne

byarne försvunnit, ett sådant stadgande skall vara mera behöfligt än förut, då landet var öfversålladt af sådana. Icke heller kan jag göra rätt klart för mig om hvilka frågor tvister med dessa samfälligheter skulle kunna komma att uppstå. Sedan byarne undergått laga skifte, kunna nemligen frågor om rågångar icke längre blifva föremål för tvister med dem, enär hvarje hemmansdel vid skiftet fått sin egen rågång, och talan således i dylika frågor måste föras emot hvarje särskild delegare i byn. Enahanda är förhållandet med frågor angående vägar. Sedan byn blifvit skiftad och hvarje delegare fått sin särskilda lott, måste ett anspråk på anläggning eller begagnande af en väg öfver byns gamla område, anhängiggöras emot hvarje jordegare särskildt, öfver hvars egor vägen går. Jag kan, så gammal domare jag är, icke se särdeles många, om ens någon fråga, som nu mera kan blifva föremål för rättegång emot dylika samfälligheter.

Går jag nu till skifteslaget, så är detta ett begrepp af ytterst olika omfattning. Ett skifteslag, kan nemligen omfatta en hel socken, då fråga är om skog och utmark, då samma socken uti inegorna kan utgöra många skifteslag. Här kunna emellertid, jag erkänner det, tvister uppstå, då det blir nödigt att stämma hela skifteslaget; enligt skiftesstadgan kunna nemligen torfmossar, lertag, grustag och dylika afsättas såsom hela skifteslagets gemensamma tillhörighet, och om dem kan ju en rättegång anhängiggöras, men icke synes det vara skäl att stifta särskild lag för sådana obetydligheter. Men Utskottets förslag omfattar äfven "annan samfällighet". Detta är ett ytterst svagt begrepp och derunder synes kunna inbegripas snart sagt nästan hvad som helst, såsom bolag, sterbhus med mera dylikt.

Skall stämning kunna delgifvas dylika samfälligheter äfven på det sätt, som här blifvit föreslaget?

Utskottets förslag är, som jag nämnde, icke heller gagneligt. Det innehåller att, jemte uppläsningen i kyrkan och anslag på tingsdörren, stämningen skall delgifvas byfogde eller ålderman eller, der sådan ej finnes, den eller de delegare, som i sina hemvist anträffas. Då en hel socken eller ett helt härad skall stämmas, måste man antaga, att någon af deras medlemmar besöka kyrkan den dag, då stämningen der uppläses, men detta kan man ej med lika säkerhet antaga, då det endast är en by eller annan samfällighet, som stämningen gäller; ej heller kan man vara öfvertygad om, att alltid någon af delegarne skall infinna sig på tingsstället och få läsa den der ansiagna kungörelsen. Hvad blefve väl då den sannolika följden af ett stadgande sådant som detta? Jag antager, att en person, som är störste delegaren i en samfällighet, måste företaga en längre resa i ett angeläget ärende. En stämning uttages under tiden på samfälligheten; man låter uppläsa den i kyrkan och anslår den på tingsstället samt delgiver den åt en eller par delegare, som hafva litet eller intet intresse i saken och som derföre ej bry sig om att bevaka samfällighetens rätt. De kunna ock vara af käranden vidtalade att ej delgifva öfrige delegare stämningen.

Hvad blir då följden? Rättegången utageras, dom faller till förmån för käranden, hvars påståenden icke blifvit motsagda, och så

kommer den hem, hvilken rätt målet egentligen rört, och finner sig vara ohördan dömd; men har dock ingen laga anledning till ändrings sökande, då stämningen måste anses hafva blifvit samfälligheten behörigen kungjord. Är detta rättvisa?

Utskottet yttrar: "om än genom användande af det i Kongl. resolutionen den 20 Maj 1752 medgifna stämningssätt någon gång skulle kunna inträffa, att en eller annan af svarandena icke erhåller kunskap om den utfärdade stämningen och sålunda ej kommer i tillfälle att sjelf värja sin rätt, är det likväl mindre att befara, att hans rätt derigenom förnärmas, enär de öfriga svarandena, hvilka lika med honom hafva att af saken vänta nytta eller skada, äro i tillfälle och synnerligast om saken är af någon vigt, icke torde underlåta att emot kärandens anspråk försvara sig och med detsamma jemväl den utblifvande svaranden". Utskottet har således sjelft erkänt, att det kan hända, att man icke blifver om stämningen underrättad och således dömd ohördan; och Utskottets supposition, att i allmänhet någon delegare skall värja byalagets rätt, är icke mera antaglig än motsatsen.

Utskottet anmärker, att Lagkomitéén och Lagberedningen skulle hafva föreslagit ett dylikt stadgande. I afseende härå ber jag att få anmärka, dels att, då Lagkomitéén skref sitt förslag, större delen af byarne ännu icke blifvit skiftade, dels ock att i detta tillika föreskrefs, att den, som emottagit stämningen, skulle vara skyldig att gifva de öfriga svarandena del deraf. Tilltror man sig att stifta en lag, hvarigenom det skall åligga svaranden att gå kärandens ärenden, riskerar man åtminstone icke att någon blir dömd ohörd, men jag öfverlemnar åt hvar och en att afgöra, huru pass med god rättegångsordning och billighet öfverensstämmande ett sådant stadgande skulle vara. Utskottet har icke heller ansett sig kunna gå så långt. Utskottet förslag är emellertid, som jag sökt visa, af beskaffenhet att ej kunna bifallas, och jag tager mig därför friheten anhålla om afslag å detsamma.

Herr von Gegerfelt: Jag kommer till samma resultat, som den föregående talaren, ehuru till en del på olika skäl. Behofvet af en genomgripande förändring af vårt rättegångsväsen har länge varit erkänt, och likaledes har det varit erkänt, att ett godt mål kan vinnas endast på det sätt, att särskilda delar deraf företagas till konsekvent och genomfördt omarbetande och införas i lagen. Hvad lagen stadgar om stämning utgör ett snart sagdt inom naturliga gränser omgärdadt fält, som väl egnar sig att i ett sammanhang bearbetas. Men att, såsom här skett, upptaga spridda stadganden och gifva dem en nödtorftig omarbetning, kan icke försvaras annat än om förändringen af ett sådant stadgande är af den genomgripande vigt, att dermed icke utan fara kan anstå, till dess man blifver i tillfälle att företaga den totala förändringen. Så var förhållandet med den vid förra riksdagen beslutade förändring angående sättet för instämmande af en person, som håller sig undan. Jag tror, att det var af stor vigt, att denna förändring skedde. Deremot anser jag icke sam-

ma förhållande här ega rum. Detta har af den föregående talaren blifvit visadt.

Vid 1862—1863 års riksdag framlades ett förslag af enahanda innehåll, hvilket af Riksdagen antogs, men hvarå Kongl. Maj:t vägrade sanktion. Under de 10 år, som sedan dess förflutit, har, så vidt jag kan påminna mig, icke någon motion i denna fråga varit väckt. Men deremot många andra om både partiela och generela förändringar i lagen. Jag tror icke, att det kan anses för djerft, att häraf draga den konklusion, att i detta afseende någon nöd icke står för dörren. Om jag icke kan gilla sådana partiela lagförändringar i allmänhet, så finner jag dem ännu betänkligare, då frågan en gång varit af Kongl. Maj:t pröfvad, och de förhållanden, som då föranlätto Kongl. Maj:t att vägra sin sanktion, icke blifvit nöjaktigt tagna i öfvervägande.

De skäl, som 1863 föranledde Kongl. Maj:t att icke godkänna Riksdagens beslut, voro trenne. För det första, att stämningstiden icke var beräknad efter den längst bort boendes hemvist, hvilken anmärkning föranledt rättelse i föreliggande förslag, för det andra att föreskrift icke meddelats, att den som mottoge stämningen skulle derom underrätta de öfriga; derpå svarar Lag-Utskottet att ett sådant stadgande icke vore lämpligt, ty den som mottager stämningen kan icke anses såsom ombud för de öfriga svarandena. Detta kan gälla för de särskilda delegarne, men det gäller icke för byfogde eller ålderman. Dessutom synes en sådan föreskrift svårligen kunna undvaras, utan att svarandens rätt allt för mycket äfventyras. Det är ingen småsak att blifva dömd utan att hafva erhållit kännedom om rättegången, äfven om andra delegare skulle kunna bevaka ens rätt. Det tredje och sista skälet, hvarföre Kongl. Maj:t afslog det förra förslaget, var det, att begreppet skifteslag och annan samfällighet vore ett mycket obestämdt begrepp; och för mig synes, att denna anmärkning nu förtjänar att noga beaktas. Utskottet har blott så vida fästat uppmärksamheten dervid, att Utskottet, då i det förra förslaget talades om byalag, skifteslag eller annan dylik samfällighet, nu borttagit ordet "dylik".

Det lärer väl icke kunna nekas, att ett sterbhus är en samfällighet, och således skulle den, hvilken vill stämma ett sterbhus, som består af minst tio delegare, hafva att välja emellan det nu föreslagna stämningssättet och det redan i lagen stadgade, obestriddigen vida mer för delegaren betryggande stämningssätt för sterbhus. Att införa en sådan valrätt kan väl icke vara skäligt; och säkerligen har Utskottets mening icke varit, att en sådan skulle få ega rum.

Vidare torde det icke kunna förnekas, att ett aktiebolag är en samfällighet, som kan hafva jordegendom. Enligt nu gällande lag skall ett sådant bolags styrelse stämmas. Men enligt detta förslag, så skulle man endast behöfva i kyrkan låta uppläsa och å tingsstället anslå stämningen samt i sitt hemvist söka delegarne utan ringaste bemödande att finna dem. Denna föreskrift att delegarne skola sökas i sina hemvist, minskar dessutom den åsyftade lättningen och kan göra mycket besvär utan nytta. Jag antager, att en delegare bor aflägsat; han skall då sökas i sitt hem, men der svaras att han

icke är hemma utan gått till nästa granne. Då kunna stämmingsmännen tryggt gå sin väg och säga, att de uppfyllt sin skyldighet. Lagberedningens förslag innehåller, att, när jordegare bor å annan ort, skall förvaltare eller den, som i egendomen sitter, delgifvas stämning. Hade ett dylikt stadgande införts, så skulle undvikas, att söka delegarne på aflägsna orter och deras säkerhet blefve vida bättre tillgodosedd.

Ehuru det egentligen icke hör till saken, så vill jag dock i föregående nämna, att det i 1752 års resolution stadgade stämmingssätt genom uppläsning å predikstolen och anslag å tingsstället synes mig vara ett alldeles föråldradt stämmingssätt, sedan vi fått en ordnad kommunalstyrelse, ty det vore väl lämpligare, att denna i stället finge del af stämningen. I alla händelser kan jag icke finna, att detta stadgande är af behovet så påkalladt, att det bör pröfvas utan samband med öfriga frågor om förändringar i stämmingssättet. och att ett förslag bör godkännas, i hvilket svarandens rätt icke synes vara bättre tillgodosedd. Jag vågar på grund häraf yrka afslag.

Herr von Sydow: I motsats mot båda de föregående talarne anser jag detta förslag, i fall det antages, komma att fylla ett länge erkändt allmänt behof. Man behöfver icke länge hafva utöfvat en underdomares kall för att finna att det nuvarande stämmingssättet, då det skall användas mot större byar, medför synnerliga svårigheter. Det är visserligen sannt, såsom den förste talaren yttrade, att större delen af våra byar i mellersta och södra Sverige, i afseende på jorden, nu äro skiftade, men detta hindrar icke, att de ändock fortfarande i vissa hänseenden äro samfälligheter, i det att vid de äldre flesta skiften vissa jordstycken blifvit undantagna för grustägt, utmål till qvarn, fiske eller dylikt. Dessutom kan skifteslaget hafva en servitut på annat skifteslags område, såsom rättighet till väg öfver skifteslagets jord, betesrätt m. m. I alla dessa fall är det förenadt med synnerliga, att icke säga oöfvervinnerliga svårigheter att få alla delegarne i skifteslaget stämda. Detta är äfven lätt att inse, då man besinnar, att byar finnas, i hvilka jorden är delad emellan 70, 80 och ända till 100 delegare. Ofta förflyta flera ting, innan dessa alla hinna instämmas och målet kan taga sin början. Man har för mig omtalat ett fall från Norrland, då det till och med åtgått flera år, innan alla delegarne i ett sådant byalag blifvit vederbörligen instämda och hufvudsaken kunnat behandlas vid häradsrätten. För min del anser jag af icke obetydlig vigt att få alla dessa olägenheter undanröjda och derför har jag också biträdt Utskottets förslag.

De anmärkningar, som af de föregående talarne blifvit gjorda, kan jag icke heller anse vara af den vigt, att de böra föranleda till förslagens förkastande. Man har sagt, att, i händelse förslaget blefve antaget, så skulle en eller annan delegare i samfälligheten kunna riskera att blifva dömd obörd. Precis samma anmärkning kan göras emot det nu gällande stadgandet i 1752 års Kongl. resolution, hvori är föreskrifvet, att den, som vill stämma en hel menighet, endast behöfver låta uppläsa stämningen från predikstolen och anslå densamma på tingsstugudörren. Då nu detta stadgande kunnat tillämpas i 120

är och äfven i afseende å samfälligheter, som äro temligen små, utan att den ringaste olägenhet deraf försports, så tror jag icke, att man behöfver befara några större olägenheter, om man utsträcker tillämpningen till äfven andra samfälligheter, hvilka kunna vara mycket större, fastän de icke omfatta en hel socken. Jag vill fästa uppmärksamheten derå, att, om till exempel en socken består af 100 hemmansnummer, hvaraf 98 utgöra ett skifteslag, så måste man, om man vill föra talan mot delegarne i detta skifteslag, låta instämman hvar och en delegare i de 98 hemmanen för sig; hvaremot om man har sak med en annan by, som består af endast 20 hemman, men omfattar en hel socken, man endast behöfver uppläsa stämningen i kyrkan och anslå den å dörren till tingsalen. Utskottet har likväl icke stannat vid de föreskrifter, som förekomma i 1752 års resolution, utan derjemte föreslagit, att stämningen särskildt i laga ordning skall delgifvas byfogde eller älderman, eller, der sådan ej finnes, den eller de delegare, som i sitt hemvist anträffas. Jag hemställer till hvar och en, som är något förtrogen med förhållandena på landet, om man icke med temlig visshet kan antaga, att, då så skall förfaras, alla delegarne skola få kännedom om stämningen, innan målet förekommer vid häradsrätten. Det är visserligen sannt, att det kan hända, att en och annan delegare är borta, då stämningen kommer; men han har då alltid den utväg öppen, som är anvisad genom 1871 års förordning, att för sig ställa ombud, som tager kännedom om hvad som förekommer, angående byalagets gemensamma rättigheter och skyldigheter. Jag anser det icke vara förenadt med större olägenhet för delegaren i en samfällighet, att genom ombud bevaka sin rätt i detta än i många andra fall, då han nödgas åtlyda en från predikstolen uppläst kungörelse.

Jag medger, att det vore förmånligare, om man kunde på en gång göra förändring af alla de stadganden, som angå stämningssättet, men jag tror icke att, derföre att man icke nu kan få en sådan genomgripande förändring till stånd, man bör afslå ett lagförslag, som, efter min uppfattning, ovilkorligen leder till en lagförbättring.

Såsom den siste talaren anmärkte, beslöt 1862 års Riksdag en lagförändring i enahanda syfte, som den här föreliggande, men denna föll, till följd af anmärkningar, som af Högsta domstolen deremot framställdes. Två af dessa anmärkningar har Utskottet försökt att undanröjda, men en kvarstår, nemligen att den eller de af svarandena, som emottagit stämningen, icke enligt förslaget skulle vara skyldige att kungöra den för de öfrige svarandena. Jag hemställer, huruvida man lämpligen kan fordra, att den, som mottagit stämningen, skall vara skyldig att fullgöra något, som man icke velat ålägga kärandena; och jag tror icke heller, att man kan stadga en sådan påföljd, att lagen i denna del blefve fullt verksam.

Att motion i ämnet icke varit väckt sedan vid 1862 års riksdag, kan visserligen vara möjligt, men att klagomål icke derföre uteblifvit, kan jag af egen erfarenhet bekräfta; och särskildt har jag från motionärens hemort, hvarest byarne äro delade i helt små delar, hört, att den kärande, som vill stämman ett helt byalag, är nära nog rättlös.

Den siste talaren anmärkte, att enligt förslaget aktiebolag vore

att hänföra till sådana samfälligheter, som kunde instämmas på det sätt, som här blifvit föreslaget. Jag tror icke att detta stämningssätt någonsin skall användas emot sådana bolag. Jag tviflar på att något aktiebolag fått sina bolagsreglor fastställda, utan att deri den bestämmelse blifvit intagen, att styrelsen skall vid domstols svara å bolagets vägnar; och då lär er väl ingen vilja underkasta sig det stora besvär, som är förenadt med användande af det här föreslagna stämningssättet. Likaså är förhållandet med sterbhus, enär man i 11 Kap. 8 § Rättegångsbalken har ett vida lättare sätt för käranden att få stämningen delgifven. Han behöfver nemligen endast vända sig till den, som i boet sitter, och då lär han väl undvika all den omgång, som Utskottet ansett sig böra här föreslå.

För min del anser jag fördelarne af förslaget vara så vida öfvervägande, att jag, trots de föregående talarnes protest, tillåter mig att yrka bifall till förslaget.

Grefve Mörner, Carl Göran: Stämning genom kungörelse från predikstolen och genom anslag på rättens dörr är ett undantag från den allmänna regeln om sättet för stämmings delgifvande; regeln är att den, mot hvilken talan väckes, skall derom underrättas. Man bör väl ej utsträcka undantagen längre än behöfvet kräfver, och ej bör man gå ända derhän, att regeln blir undantag och undantaget regeln, ty det är att vända upp och ned på förhållandena. I en sådan syftning synes mig emellertid detta förslag gå. Ju mera byarne hafva blifvit sprängda, ju mindre ofta lär väl behöf uppstå af särskilda lagstadganden angående stämmings delgifvande åt byalag, såvida man ej vill att byarne, oaktadt skiftena, fortfarande skola anses såsom samfälligheter, och det lär väl vara den hemliga meningen med förslaget, särdeles om man vill tillämpa detta stadgande i Dalarne, der byalagen äro af vidsträckt omfång och mycket splittrade. Det har sagts, att det skulle vara förenadt med nära nog öofvervinnliga svårigheter att stämma ett byalag. Det är dock nu några hundra år, som dessa svårigheter hafva kunnat öfvervinnas, och då lär väl en sådan erfarenhet tala något mot giltigheten af ett dylikt påstående. Man säger att det kan ej åläggas svaranden att delgifva sina meddelegare stämningen, och derfor skall nu äfven käranden fritagas derifrån. Det är dock en besynnerlig argumentation; ingen skall hafva denna skyldighet sig ålagd, utan det skall öfverlemnas åt slumpen, huruvida den, hvars rätt ett käromål gäller, skall få veta af det eller icke. Hvilkens rätt är det, som i främsta rummet behöfver bevakas? Är det den anfallandes eller den anfällnes? Enligt mitt förmenande den sednares. Under sådana förhållanden har jag svårt att inse lämpligheten af detta förslag.

Redaktionen tillfredsställer mig ej heller. Om byfogde eller ålderman ej finnes, skall stämningen delgifvas "den eller de delegare, som i sina hemvist anträffas"; om man vill taga detta efter orden, så kan det hända att de, som skola stämma en delegare, se honom på åkern, men gå honom förbi och anse sig hafva uppfyllt all rättfärdighet, då de derefter söka honom i hans hem, men ej anträffa honom der. Ordalagen i lagförslaget medgifver en sådan tolkning. Jag tror att

vi mycket väl kunna undvara denna lagförbättring, tills vi få något som mera ordnar det hela. Jag yrkar afslag.

Herr von Sydow: I afseende å den siste talarens anmärkningar vill jag gerna medgifva, att samfälligheterna i många hänseenden äro mindre nu än fordom, men, såsom jag tagit mig friheten anmärka, qvarstå i de flesta fall åtskilliga förhållanden, som göra att de gamla byarne fortfarande måste anses såsom samfälligheter. De hafva gemensam grustägt, fiske, qvarnställe, vägar, m. m. I afseende å jorden är samfälligheten upphäfd, men fortfar i afseende å flerahanda servituter, och om den nu gällande lagen också har tillämpats, såsom den siste talaren sade, i hundradetals år, hafva visserligen ej svårigheterna derfor varit erkända såsom ringa, tvärtom. Min enskilda erfarenhet under 20 års domareverksamhet är att klagomålen öfver svårigheten att få en större by stämd äro ganska stora och att de blifvit allt större, i samma mån som jordstyckningen fortskridit mer och mer; ju flera delegare i hvarje hemman desto större svårigheter. Den ärade talaren gjorde äfven en anmärkning mot redaktionen af lagförslaget, att den skulle vara otydlig. Han yttrade att, om någon då han söktes med stämningen vore på sin åker, skulle stämmingsmännen ej vara skyldiga att delgifva honom stämningen. Jag tror för min del ej att någon domstol skall tveka att vid sådant förhållande anse honom vara i sin hemvist. Att skriva en lag så, att dylika anmärkningar ej kunna göras, anser jag vara omöjligt. Jag har ej af den siste talarens anmärkningar blifvit öfvertygad om förslagets bristfällighet utan fortsätter mitt yrkande på bifall.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den föregående talaren hemtade hufvudsakliga anledningen till det gjorda förslaget derifrån, att för hela byalaget gemensamma servituter fortfarande kunna finnas, i afseende å hvilka rättegångar kunna uppstå. Genom denna anmärkning har han såsom mig synes lemnat ett ganska godt vapen i händerna på sina motståndare. Om en delegare i byalaget och servitutet vill mot de andra delegarne anhängiggöra en rättegång i afseende å begagnandet af detta servitut, så får han ej begagna det nu föreslagna sättet, utan han måste delgifva stämningen åt alla de öfriga 99 medlemmarne, hvar för sig, för att begagna ett exempel; deremot får en främling, som ej alls har något att göra med det för byalaget gemensamma servitutet, begagna sig af detta stämmings-sätt. Är detta riktigt? Jag lemnar åt Kammaren att afgöra den frågan.

Herr Brun: Jag ber att endast få säga, det, med den kännedom jag har om förhållandena, jag finner det ifrågavarande förslaget föga öfverensstämma med begreppet om eganderättens helgd, hvarföre jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Friherre von Otter: Då en ledamot af en af landets högre rättskipningsanstalter, yttrat att den föreslagna förändringen innebär

en förbättring, — visserligen, tillade han, en nödtorftig, men huru ofta få vi ej nöja oss med en sådan — då en tjänstgörande domare har påpekat det stora behovet af denna förändring eller förbättring, och då från annat håll har erkänts att nu gällande stadganden under mera än hundra år medfört svårigheter, ehuru dessa varit öfvervinnerliga, anser jag tillräckliga skäl finnas att antaga Utskottets förslag, och anhåller derföre om proposition på bifall till detsamma.

Grefve Mörner, Oscar: Efter hvad här förut har blifvit yttradt, har jag ganska litet att tillägga i sjelfva saken, men det är åtskilliga kuriösa episoder, hvilka här förefallit och som jag ej kan förbigå. Den talare, som först hade ordet, ansåg det väckta förslaget ej nödigt derför att alla byar numera äro skiftade, men det äro de verkligen ej; jag har med egna ögon sett ganska stora oskiftade byar och har hört af trovärdiga personer att sådana finnas på många ställen; dessutom finnas, såsom en annan talare anmärkte, flera andra samfälligheter än byar, utan att man derför behöfver gå till sterbhus eller bolag; från denna synpunkt bör man således ej bestrida behovet af den föreslagna förändringen. Man har äfven sagt att folk skulle kunna komma att blifva dömda ohörda; det var verkligen roligt att höra en dylik ömhet för andras rätt uttalas; då frågan var om att afsätta förmyndare, utan att höra dem först, förordades denna förändring, som dock, efter hvad jag tyckte, just innebar att döma folk ohörda och det vida mera godtyckligt än här nu ifrågasättes. Jag tror verkligen ej att faran är så stor, ty om, när stämningen sålunda delgifvits, blott en eller två erhållit kännedom om stämningen och sig vid tinget infunnit, läser väl i sådana fall som detta saken merendels ej vara så klar och enkel, att ej marschen blir den, att domaren får uppskjuta målet till nästa ting. Kärandeparten har den fördel, att han slipper springa omkring med stämningen till en hel mängd personer, och svarande parten bör ej lida något intrång i sin rätt, ty efter alla menckliga beräkningar bör han blifva i tillfälle att få del af stämningen, och i alla händelser utföra sin talan. Det är nog rätt att tillgodose svarandens fördel, men ej bör man omöjliggöra eller så försvåra det för en annan att bevaka sin rätt, att flera år kunna förgå, innan stämningen ens hinner blifva delgifven. Jag vågar utbedja Kammarrens bifall till ifrågavarande förslag.

Herr von Möller: Mot det slut, hvartill Lag-Utskottet i förvarande fråga kommit, har icke någon af detsammans ledamöter reserverat sig, men här hafva betänkligheter yppats, bland annat af tvänne jurister, så väl mot förslagets syftning som ock mot dess redaktion. Jag ber att få erinra om att motionen i ämnet blifvit väckt inom Andra Kammaren af en representant från Dalarne; förhållandena der äro sådana, att allmänheten lider i hög grad af nu gällande lag. Vi känna alla den kärlek, som Dalarnes befolkning hyser för den fäderneärfda torfvan, huru denna klyfves och klyfves i allt smärre och smärre lotter, hvarigenom det händer, att hemmanen ofta blifva delade på en större mängd delegare, än vi hafva någon aning om, åtminstone i södra och mellersta Sverige. Det finnes

hemman som äro delade i ända till 50 å 60 lotter, och vi veta att dessa ej äro tillräckliga för egarens utkomst, åtminstone under vissa tider af året, utan nödgas de på andra orter söka arbetsförtjenst. När de sålunda äro kringspridda öfver hela landet; huru skall då en stämning, som rör byalag eller skifteslag, kunna dem delgifvas? Vi hafva ju också af en föregående talare hört nämnas, huruledes det på så sätt kan komma att draga ut i årtal. Hvad beträffar betänkligheterna mot redaktionen, så har ju Lag-Utskottet i Högsta domstolen en censor öfver sig, som säkert ej, för den händelse att betänkandet icke uppfyller alla anspråk på detsamma såsom juridisk stilprodukt, underlåter att göra rättelser, eller, om detta förslag ej antages, då i stället kommer fram med något annat, hvarigenom de nuvarande olägenheterna upphäfvas. Jag anhåller om bifall.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Greiven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Lag-Utskottets förevarande utlåtande och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till Utlåtandet, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvaruppå och efter det proposition på bifall till utlåtandet ånyo blifvit gjord samt med många ja, blandade med nej, besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarne Lag-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda memorial N:o 24, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af 8:de punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 14, rörande väckta motioner om upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet till ordförandeskap i skolråd.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets den 4 och 6 dennes bordlagda utlåtande N:o 25, i anledning af väckt motion om ett tillägg till 11 Kap. 4 § Byggningsbalken.

Föredrogs ånyo och bifölls Konstitutions-Utskottets den 5 och 6 dennes bordlagda utlåtande N:o 7, angående väckt motion om tillägg till 12 § Riksdagsordningen.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets den 27 och 30 sistidne Mars bordlagda utlåtande N:o 20, i anledning af väckt motion,

åsyftande rättighet för församlingarne att bestämma klockares aflöning.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 27 och 30 sistlidne Mars bordlagda utlåtande N:o 21. i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden i fråga om skyldighet att bygga och underhålla vägar och broar.

1:sta punkten.

Herr Caspersson: Då jag har reserverat mig mot Lag-Utskottets förslag i denna punkt, så anser jag mig skyldig, att med några ord redogöra för de motiver, som dervid varit för mig bestämmande. Närmaste anledningen till min reservation har varit, att jag har ansett, att Riksdagen icke bör aflåta den ena skrifvelsen efter den andra i samma syfte, utan att hafva tillräcklig anledning dertill. En sådan anledning skulle vara, att regeringen helt och hållet förbisett framställningen, en annan att Riksdagen förändrat åsigt eller ville göra modifikationer och tillägg till sina föregående uttalanden i ämnet. I begge dessa fall skulle jag anse, att möjligen en ny skrifvelse kunde hafva skäl för sig, men intetdera eger rum i förevarande fall. Regeringen har nemligen vidtagit åtgärder i den syftning, som Riksdagens förra skrifvelse antyde, och det har då visat sig, att några förändringar i den riktningen icke hafva varit önskvärda. Landsingen hafva enhälligt undanbedt sig att få väghållningsskyldigheten förändrad i afseende på brobyggnad, och förslaget om vinterväghållningen har Riksdagen sjelf afslagit. Således kan man icke lägga regeringen någon försummelse till last. I det andra afseendet kan jag icke heller finna något skäl för en skrifvelses afgifvande, ty den nu föreslagna antyder icke någon ny synpunkt och gifver ingen bättre ledning åt regeringen för frågans behandling än de föregående. Af dessa skäl tror jag således att det icke kan anstå Riksdagen att afgifva något iteratum.

Om äfven ingen skrifvelse förut varit aflåten i detta ämne, så skulle jag dock ej kunna bifalla den nu föreslagna, ty motiven, som ligga till grund för densamma, gå i en sådan riktning, att jag omöjligen kan gilla dem. De åsigt, som en föregående talare yttrat, delar jag till en viss grad, och skulle, om skrifvelsen åsyftat något i den vägen, icke varit så ifrig att motsätta mig densamma. men att göra ändringar i den riktning, som föreslagits af motionären, och som inom Lag-Utskottet uttalades af de personer, som påyrkade denna skrifvelse, nemligen att göra väghållningen till en kommunal skyldighet och lägga den på fyrk, anser jag för ingen del önskvärdt, och vill derföre icke vidtaga någon åtgärd, som skulle kunna leda till detta mål.

Den första svårigheten, som i detta fall framställer sig, är att få en förändrad grund för väghållningsskyldigheten. Denna utgöres nu efter hemmantalet, hvilket är en fast beräkningsgrund, och

en sådan måste alltid ligga till grund för väghållningen, ty denna kan icke årligen ändras på samma sätt som bevillningen. Den andra svårigheten ligger uti bestämmandet af det område, inom hvilket gemensamhet i afseende på väghållningen skall ega rum. Om man bibehåller hemmantalet såsom grund, så skulle väl icke uppstå någon så stor svårighet att förflytta gemensamheten från häradet till socknen, såsom här är föreslaget, men tager man bort denna grund, så vet jag ingen annan än den territoriela, eller att hvarje socken underhåller de vägar, som äro belägna inom socknens område, och den skulle leda till så stora svårigheter, att den utan tvifvel snart nog måste öfvergifvas. Det finnes nemligen en del socknar, som genomkorsas af allmänna vägar, för hvilka underhållet skulle blifva så dyrt, att de ej kunde bära det, under det att andra socknar, hvilka icke beröras af de allmänna vägarne, skulle blifva helt och hållet friade från den ifrågavarande skyldigheten. Endast detta är tillräckligt att förhindra en reform i den antydda riktningen.

Vidare kan jag icke anse bevillningen eller förmögenheten såsom någon riktig grund för väghållningsskyldigheten. De flesta personer, som bo på landet, äro jordbrukare, och om en sådan skulle lyckas att på sitt jordbruk samla ett kapital, för hvilket han får erlægga särskild bevillning, så kan jag icke inse, att han derigenom ökar slitningen på vägarne eller försvarar deras underhåll för andra. Således kan jag icke heller ingå på denna del af Utskottets motivering.

Det tredje skälet, hvarföre jag icke kan biträda den föreslagna förändringen, är det, att, då jordbrukaren själf skall verkställa väghållningen, så gör han det med eget folk och egna dragare och kan äfven, åtminstone i viss mån, välja den tid, då detta kan verkställas med minsta kostnad. Skall han deremot betala detta kontant, så blir denna kostnad, äfven om den fördelas på bevillningen, mycket tyngre för jordbrukaren än det onus, som nu förefinnes, och den föreslagna förändringen är således en, på hvilken alla skulle förlora och ingen vinna.

Af alla dessa skäl yrkar jag afslag på Lag-Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte några nej och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

2:dra punkten.

Bifölls.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 9 e. m.

In fidem
O. Brakel.